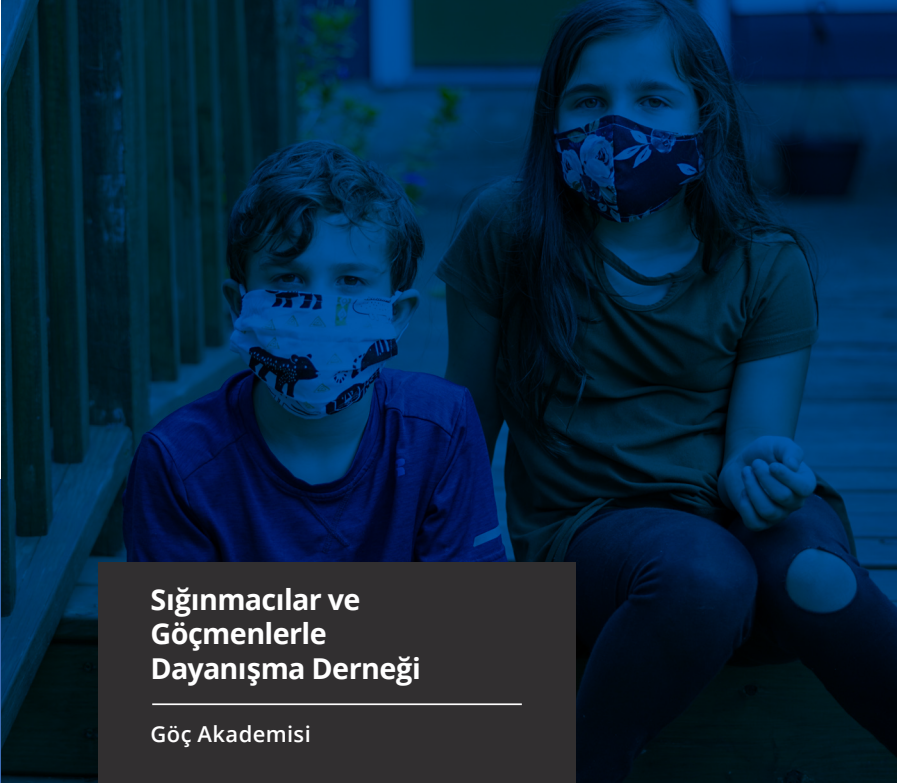

COVID-19 Pandemisinin Türkiye'deki
Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma
Altındaki Çocuklar Üzerinde Etkileri

sgddakademi.org.tr

**Sığınmacılar ve
Göçmenlerle
Dayanışma Derneği**

Göç Akademisi

Kaynağın adı:

COVID-19 Pandemisinin Türkiye'deki Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma Altındaki ocuklar üzerinde Etkileri (Nisan 2021)

Bu kaynağın yayın hakları, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM) ve onun belirlediği kurum ve kuruluşlara aittir. Kaynađa referans verilerek alıntı yapılabilir. Yayın ticari amaçlı kullanılamaz ve ücret karşılığı satılamaz.

Nisan, 2021

Grafik Tasarım:

Kaan Aksulu

Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği

Ekim 2020

Adres: Birlik Mah. Katar Cad. No: 11 ankaya / Ankara

Telefon: +90 312 427 55 83

+90 312 212 60 12

Web: <https://sgdd.org.tr/>

E-mail: sgdd@sgdd.org.tr

İçindekiler Tablosu

1. GİRİŞ	14
2. ARAŞTIRMA HAKKINDA	17
2.1 Araştırmanın Amacı	17
2.2 Araştırmanın Yöntemi.....	17
2.2.1 Ebeveynlerle Anket Çalışması	17
2.2.2 Çocuklarla Sanat Temelli Çalışma.....	20
3. BULGULAR.....	22
3.1 BÖLGESEL VE İL BAZLI DAĞILIM.....	22
3.2 EBEVEYNLERİN DEMOGRAFİK BİLGİLERİ.....	23
3.3 ÇOCUKLARIN DEMOGRAFİK BİLGİLERİ	26
3.4 GEÇİM KAYNAKLARI VE TEMEL İHTİYAÇLAR	26
3.5 SAĞLIK	30
3.6 PSİKOSOSYAL İYİLİK HALİ	32
3.6.1 Ebeveynlerin Gözünden Çocukların Psikososyal İyilik Hali	32
3.6.1.1 Duygu Durumu Boyutu	32
3.6.1.2 Bilişsel ve Davranışsal Durum Boyutu	34
3.6.1.3 Davranışsal ve İlişkisel Durum Boyutu.....	35
3.6.1.4 Psikososyal Destek Boyutu	36
3.6.2 Çocukların Gözünden COVID-19 Pandemisi	37
3.6.2.1 COVID-19 nedir ve neye benzer?.....	38
3.6.2.2 COVID-19'un özel anlamları.....	39
3.6.2.3 "Ben COVID-19'dan daha güçlüyüm"	41

4. EĞİTİM	48
4.1 Hem Yüz Yüze Hem Uzaktan Eğitime Devam Eden Çocuklar	51
4.1.1 Hem Yüz Yüze Hem Uzaktan Eğitime Devam Eden Çocukların Uzaktan Eğitime Erişimde Kullandıkları Platformlar ve Araçlar	52
4.2 Sadece Yüz Yüze Eğitime Devam Eden Çocuklar	53
4.3 Sadece Uzaktan Eğitime Devam Eden Çocuklar	56
4.4 Yüz Yüze ve Uzaktan Eğitime Devam Edemeyen Çocuklar	59
4.4.1 Destek Kanallarına Başvuru ve Destek Alma Mekanizmaları	60
5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	63
6. ÖNERİLER	68

Şekil Tablosu

Şekil 1. Katılımcıların İllere Göre Yoğunluk Dağılımı (Türkiye Haritası)	22
Şekil 2. Ebeveynlerin Cinsiyet Dağılımı	23
Şekil 3. Bakım Verenlerin Yakınlık Derecesi	23
Şekil 4. Ebeveynlerin Yaş Dağılımı	23
Şekil 6. Ebeveynlerin Eğitim Dağılımı	24
Şekil 5. Ebeveynlerin Uyruk Dağılımı	24
Şekil 8. Ebeveynlerin Bakım Verdiği Çocuk Sayısının Dağılımı	25
Şekil 7. Ebeveynlerin Medeni Durumunun Dağılımı	25
Şekil 9. Çocukların Cinsiyet Dağılımı	26

Şekil 10. Çocukların Yaş Dağılımı	26
Şekil 11. Geçim Kaynakları Dağılımı.....	27
Şekil 12. COVID-19'un Gelire Etkisi	27
Şekil 13. Karşılanamayan Temel İhtiyaçlar Dağılımı (kısmen+tamamen karşılayamayan)	28
Şekil 15.Oyuncak ve/veya Hobi Malzemesine Erişim Dağılımı.....	29
Şekil 14. Temel İhtiyaçlara Erişim Dağılımı	29
Şekil 16. Çocukların Giyim Malzemelerine Erişimi Dağılımı.....	29
Şekil 17. Düzenli İlaça Erişim Dağılımı	30
Şekil 18. Sağlık Hizmetlerinden Faydalanmayı Gerektirecek Durum Dağılımı.....	30
Şekil 19. Sağlık Hizmetlerine Erişim Dağılımı	31
Şekil 20. COVID-19 Süresince Sağlık Hizmetlerinden Faydalanamama Sebepleri.....	32
Şekil 21. Duygu Durumu Boyutu (sıklıkla+biraz yanıtı verenler).....	33
Şekil 22. Bilişsel ve Davranışsal Durum Dağılımı (sıklıkla+biraz yanıtı verenler)	34
Şekil 23. Davranışsal ve İlişkisel Durum Dağılımı.....	35
Şekil 24. Psikososyal Destek Alma Durumu Dağılımı	36
Şekil 26. Yarı Yapılandırılmış Görüşmelerde Elde Edilen 3 Ana Tema	37
Şekil 25. Psikososyal Destek İhtiyacı Dağılımı	37
Şekil 27. Araştırmaya Katılan Çocukların Yaş ve Cinsiyet Dağılımı	49
Şekil 28. Pandemi Öncesinde Çocukların Eğitim Durumları	50
Şekil 29. Pandemi Sonrasında Çocukların Eğitim Durumları	50
Şekil 30. Hem Yüz Yüze Hem Uzaktan Eğitime Devam Eden Çocukların Yaş ve Cinsiyet Dağılımı	52
Şekil 31. Hem Yüz Yüze Hem Uzaktan Eğitime Devam Eden Çocukların Uzaktan Eğitime Erişme Araçları	53
Şekil 32. Sadece Yüz Yüze Eğitime Devam Eden Çocukların Yaş ve Cinsiyet Dağılımı.....	54
Şekil 33. Sadece Yüz Yüze Eğitime Devam Eden Çocukların Uzaktan Eğitime Erişememe Nedenleri.....	55
Şekil 34. Sadece Yüz Yüze Eğitime Devam Eden Çocukların Eğitime Erişme Sıklığı.....	55
Şekil 35. Sadece Uzaktan Eğitime Devam Eden Çocukların Yaş ve Cinsiyet Dağılımı.....	56
Şekil 36. Sadece Uzaktan Eğitime Devam Eden Çocukların Eğitime Erişme Sıklığı.....	57
Şekil 37. Sadece Uzaktan Eğitime Devam Eden Çocukların Eğitime Düzenli Erişememe Nedenleri.....	58
Şekil 38. Yüz Yüze ve Uzaktan Eğitime Devam Edemeyen Çocukların Yaş ve Cinsiyet Dağılımı.....	59
Şekil 39. Yüz Yüze ve Uzaktan Eğitime Devam Edemeyen Çocukların Eğitime Devam Etmeme Nedenleri	60
Şekil 40. Destek Mekanizmaları.....	61
Şekil 41. Ebeveynler ve okulun/öğretmenin iletişime geçme durumu	62

Kısaltmalar

DSÖ/WHO Dünya Sağlık Örgütü/World Health Organization

EBA Eğitim Bilişim Ağı

GK Geçici Koruma

MEB Milli Eğitim Bakanlığı

MEBİM Milli Eğitim Bakanlığı İletişim Merkezi

SGDD-ASAM Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği-Association for Solidarity with Asylum Seekers and Migrants

STK Sivil Toplum Kuruluşu

UK Uluslararası Koruma

TEŞEKKÜR

COVID-19 pandemisinin uluslararası ve geçici koruma altındaki çocuklara etkisine dair yürütülen bu araştırma SGDD-ASAM'dan çok sayıda kişinin desteği ve katkılarının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

Bu çalışma Deniz Küçükşen, Ecenaz Göze, Gökçe Ceylan, Hümeyra Rojda Aykaç, Maryam Pasazadeh, Ayşe Melike Çırakman, Tuğba Faden Yiğit ve Tuğçe Arıdurdu'dan oluşan bir araştırma ekibinin desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

Bu yazı aracılığıyla, bizlere fikir sunan ve yol gösteren SGDD-ASAM Genel Koordinatörü İbrahim Vurgun Kavlak'a;

Gözden geçirilmesine destek veren Ayşegül Yalçın Eriş, Buket Bahar Dıvrak, Deniz Çağdaş, İlker Güney ve İsmail Ahmet Günay'a;

Araştırmanın uygulanmasına destek veren en başta hepsi birbirinden kıymetli SGDD-ASAM tercümanları olmak üzere psikologlara ve ofis yöneticilerine teşekkürlerimizi sunarız.

En önemlisi deneyimlerini bizlerle paylaşarak bu çalışmayı mümkün kılan tüm değerli anket katılımcılarına teşekkürü bir borç biliriz.

YÖNETİCİ ÖZETİ

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırma ile COVID-19 pandemisinin uluslararası koruma (UK) ve geçici koruma (GK) altındaki aileler ve çocuklar üzerindeki etkisinin incelenerek sığınmacı çocukların karşılaştıkları zorlukların tespit edilmesi; pandeminin ortaya çıkışı sonrasında sığınmacı çocukların durumlarını ve gereksinimlerini temel alan politikalar geliştirilmesi; çözüm önerilerinin sunulması ve etkilerinin henüz daha ne kadar devam edeceği tam olarak öngörülemeyen pandeminin uzun vadedeki etkilerini azaltmak ya da dönüştürmek yönünde katkı sunulması amaçlanmıştır.

Araştırmada, geçim kaynakları ve temel ihtiyaçlar, sağlık, psikososyal iyilik hali ve eğitim olmak üzere beş ana başlık ele alınmıştır. Böylece UK ve GK altındaki çocukların mevcut durumları, ihtiyaçları, ihtiyaçlara erişim olanakları ve erişimde karşılaştıkları güçlükler pandeminin ilk bir yılı içinde bütüncül olarak değerlendirilmiştir. Bu amaçlarla gerçekleştirilen bu araştırma, çocukların ihtiyaçlarını tespit etmek ve pandemi sonrasında bu gereksinimlere erişimlerdeki güçlükleri ortaya koymada ailelerin değişen koşullarını tespit eden bir araştırma ve aynı

zamanda çocuklarla özel olarak yürütülmüş olan sanat temelli bir başka araştırmayı da içermesi bakımından da oldukça yenilikçi ve önemlidir.

ANKET UYGULAMASI

- COVID-19 pandemisinin UK ve GK altındaki aileler ve çocuklar üzerindeki etkisini ebeveynlerin gözünden değerlendirerek ortaya koymak amacıyla anket çalışması yürütülmüştür. Anket çalışması, Türkiye genelinde 49 ilde uygulanmış olup 1133 ebeveynin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.
- Araştırmaya katılanların, %27,2'si Akdeniz ve Ege Bölgesinden, %25,1'i Marmara Bölgesinden, %24,2'si İç Anadolu Bölgesinden ve %23,1'i Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgesindedir.
- Katılımcıların %84'ü Suriyelidir. %9'u Afgan, %6'sı Iraklıdır. %1'lik kısmı ise diğer uyruklar (Filistin, Irak, İran gibi) arasında yer almaktadır.

- Ankete konu olan çocukların %50,5'i erkek, %49,51'i kız çocuğudur. Çocukların %23'ü 0-5 yaş, %25'i 6-9 yaş, %27'si 10-13 yaş ve %25'i 14-17 yaş aralığındadır.

SANAT TEMELLİ ARAŞTIRMA

- Okul çağındaki çocukların ve gençlerin COVID-19 pandemisini kavrayışlarına ilişkin duygu ve düşüncelerine ışık tutmak amacıyla sanat temelli araştırma yaklaşımı çerçevesinde resim çizme aktivitesi ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yürütülmüştür.
- Çalışma 9 ilde (Adana, Ankara, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Bursa, Kayseri, Mersin, Van) gerçekleştirilmiştir.
- Çalışmaya 7-11 yaş ve 12-17 yaş aralığında 20 kız ve 20 erkek çocuğu dahil edilmiştir. Çocuklar Suriyeli ve geçici koruma altındadır.

GEÇİM KAYNAKLARINA VE TEMEL İHTİYAÇLARA İLİŞKİN BULGULAR

- Her 100 aileden 71'inin pandemi ile birlikte geliri azalmış; 20'sinin ise geliri tamamen kesilmiştir.
- Ailelerin sırasıyla karşılamada en çok zorlandıkları temel ihtiyaçları sırasıyla, oyuncak ve/veya hobi malzemeleri, çocuk kıyafet ve ayakkabısı, hijyen malzemeleri, gıda, kira ve faturalar ile medikal malzemeler olmuştur.
- Her 100 aileden 21'i hijyen malzemesi ihtiyacını karşılayamıyor.

- Her 100 aileden 50'si çocuğuna kıyafet ve ayakkabı alamıyor.
- Her 100 aileden 96'sı çocuğuna oyuncak alamıyor.

SAĞLIĞA İLİŞKİN BULGULAR

- Düzenli ilaç kullanmasını gerektiren bir hastalığı olan her 100 çocuktan 65'i pandemi döneminde düzenli olarak ilaca erişemiyor.
- COVID-19 pandemisinin başlangıcından bu yana çocuğunun doktora gitmesini gerektirecek bir sağlık problemi olan her çocuktan 45'i bu hizmetlere düzenli olarak erişemiyor.
- Her 100 aileden 48'i randevu alamadığı için sağlık hizmetlerine erişemiyor.
- Her 100 aileden 36'sı COVID-19 kaynaklı hizmetlerin kesilmesi, 21'i ise COVID-19 endişesi kaynaklı evden çıkmama nedeniyle sağlık hizmetlerine erişemiyor.

PSİKOSOSYAL İYİLİK HALİNE İLİŞKİN BULGULAR

- Her 100 çocuktan 40'ı pandemi döneminde kaygı, üzüntü, korku, öfke, keyifsizlik duygularından en az birini sıklıkla yaşıyor.
- Pandemi sürecinde keyifsizlik ve üzüntü yaşayan her 100 çocuktan 30'u ailesi ve akranlarıyla iletişim kurmakta güçlük yaşıyor.
- Her 100 çocuktan 57'si pandemi sürecinde sıklıkla öfke yaşıyor. Bu durum ise çocukların itme, vurma, ısırma gibi davranışlarının yanı sıra

yakın çevresi ile kavga etmesine veya inatlaşmasına neden oluyor.

- Her 100 çocuktan 42'si pandemi sürecinde sıklıkla üzüntü ve keyifsizlik yaşıyor.
- Her 100 çocuktan 55'i yeme ve iştah; 49'u ise uyku sorunları yaşıyor.
- Her 100 çocuktan 90'ı pandemi döneminde psikososyal sorunlarına ilişkin herhangi bir doktor, psikolog, öğretmen vb. uzman desteği almıyor.

ÇOCUKLARIN GÖZÜNDEN COVID-19 PANDEMİSİ

- “COVID-19 nedir ve neye benzer?” sorusuna çocukların yanıtları koronavirüse yönelik betimselleştirmelerini yansıtmaktadır. Bu tema altında “COVID-19 bir virüs ve zararlı bir hastalıktır”, “COVID-19 yeşil ve kırmızı renklidir” ve “COVID-19 havada asılıdır” alt temaları yer almıştır.
- İkinci tema “COVID-19'un öznel anlamları” çocukların COVID-19'a yönelik bireysel anlam ve atıflarını yansıtmaktadır. Bu tema altında “COVID-19 okuldan uzak kalmak demektir”, “COVID-19 üzüntü ve korku demektir.”, “COVID-19 çocuklar için hastalık ve ölüm demektir.” ve “COVID-19 yasaklar ve kurallar demektir.” alt temaları yer almıştır.
- Üçüncü tema “Ben COVID-19'dan daha güçlüyüm” çocukların pandemiden korunma yöntemlerini, pandemiyi bitirme isteklerini ve

biteceğine yönelik umutlarını yansıtmaktadır. Bu tema altında “COVID-19'dan nasıl korunacağımı biliyorum- maske ve hijyen kuralları”, “Elimde olsa COVID-19'u yok ederdim” ve “COVID-19 bir gün bitecek” alt temaları yer almıştır.

YÜZ YÜZE EĞİTİME DEVAM EDEN ÇOCUKLARA İLİŞKİN BULGULAR

- Okul çağındaki her 100 sığınmacı çocuktan 30'u pandemi sonrasında eğitime düzenli bir şekilde devam edemiyor; 48'i ise eğitimini bırakmak zorunda kalıyor.
- Her 100 çocuktan 82'si iletişim araçlarının yetersizliği nedeniyle uzaktan eğitime erişemiyor.

UZAKTAN EĞİTİME DEVAM EDEN ÇOCUKLARA İLİŞKİN BULGULAR

- Her 100 çocuktan 90'ı telefon aracılığıyla uzaktan eğitime erişiyor.
- Her 100 çocuktan 58'i uzaktan eğitime düzenli olarak erişemiyor.

EĞİTİME DEVAM ETMEYEN ÇOCUKLARA İLİŞKİN BULGULAR

- Her 100 çocuktan 15'i gelir getirici bir işte çalışıyor.
- Her 100 çocuktan 15'i COVID-19 endişesi nedeniyle eğitime devam edemiyor.
- Her 100 çocuktan 15'i sağlık sorunları nedeniyle eğitime devam edemiyor

SONUÇ VE ÖNERİLER

- Sığınmacı ailelerin temel ihtiyaçlara erişimini sağlamak ve kolaylaştırmak amacıyla verilen sosyal yardımlar ve desteklerin yanı sıra geçim kaynaklarına erişime yönelik yeni iş birliklerin oluşturulması.
- Pandemi gibi olağanüstü bir sürecin beraberinde getirdiği zorluklar ve ihtiyaçlar ışığında sığınmacı çocukların gerek eğitim hakkına erişim gerekse psikososyal iyilik hallerinin desteklenmesi amacıyla mevcut politika ve uygulamaların (ve ihtiyaç halinde mevzuatın) gözden geçirilmesi ve ilgili tüm paydaşların katılımı ile öneriler geliştirilmesi.
- Pandemi sürecinin seyrine bağlı olarak belirlenecek pilot illerde düzenli saha araştırmaları yaparak değişen koşulların ve ihtiyaçların sistematik olarak izlenmesi, değerlendirilmesi ve ilgili paydaşlara raporlanması için ek finansal kaynaklar tahsis edilmesi.
- Kültürlerarası etkileşimin devamlılığını sağlamak, sosyal uyumu desteklemek, çocukların eğitim hayatına devam edebilmelerine yönelik çalışmalar yapmak amacıyla, COVID-19 önlemleri kapsamında ailelerin ihtiyaç duyabileceği psikososyal destek mekanizmalarının oluşturulması,

bu mekanizmalara erişimlerinin önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik iyileştirme çalışmalarının yapılması ve okullarda rehberlik servislerinin de desteğiyle ebeveynler ve çocuklar için çağrı hattı kurulması.

- Sığınmacı nüfusun yoğun olduğu illerde okul, öğretmen, rehberlik servisi ile aileler arasındaki işbirliğini güçlendirmek amacıyla çeşitli mekanizmalar geliştirilmesi, aileler için farkındalık artırıcı faaliyetler ve aktiviteler düzenlenmesi.
- EBA TV ve diğer eğitim araçları ile ilgili içerikler haricinde ailelerin ve çocukların destek mekanizmalarına ulaşmalarının önündeki engellerin kaldırılabilmesi amacıyla kamu spotlarının yaygınlaştırılması ve özellikle sığınmacılara yönelik bilgilendirme ve farkındalık artırma çalışmalarının yürütülmesi, bu konuda eğitim kurumları tarafından yazılı broşürlerin ve posterlerin hazırlanması, topluluk liderleri, okul idareleri, muhtarlıklar ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği için gerekli çalışmaların yapılması.
- Çocukların Türkçe dil becerilerinin geliştirilmesi ve özellikle uzaktan eğitime dahil olan çocukların akademik başarılarının desteklenmesi amacıyla çocukların yaşı ve

- gelişimlerine uygun eğitim modüllerinin farklı çevrimiçi platformlar ile sunulması.
- Çocukların çevrimiçi eğitim ortamında zorbalığa maruz kalmaları durumunda iletişime geçilmesi gereken kurum ve kuruluşlar hakkında sığınmacı ailelerin yazılı ve görsel materyaller ile bilgilendirilmesi.
 - Eğitim modelinin değişmesi ve normalleşme planları dahilinde kimi dönemlerde tamamen yüz yüze eğitime geçilmesi ile ilgili olarak çocukların okulda dikkat etmesi gereken hijyen ve diğer konular hakkında sığınmacı ailelere yönelik bilgilendirme seminerlerinin yapılması.
 - Pandemi nedeniyle okulu bırakma tehlikesiyle karşı karşıya kalan çocuklar ve aileleri için ek finansal kaynaklar yaratılmasına yönelik olası ve yeni iş birliklerinin kurulması, mevcut politika ve işbirliklerinin sürdürülmesi ve güçlendirilmesi.
 - Uzaktan eğitime erişemeyen çocukların okulla, öğretmenleri ve akranlarıyla olan iletişimlerinin olumsuz yönde etkilenmesi nedeniyle pandemi sonrasında sığınmacı çocukların sosyal uyumunun artırılması ve akranlar arası iletişimin yeniden tesisi için sosyal uyum çalışmalarının yapılması.

1. GİRİŞ

İlk olarak 2019 yılının Aralık ayında Çin'in Wuhan kentinde görülen SARS-CoV-2 virüsü, kısa zamanda tüm dünyaya yayılmış ve 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından “pandemi” olarak ilan edilmiştir.¹ COVID-19 pandemisi, bireylerin ve toplumun doğrudan sağlığına etkisinin yanı sıra, psikolojik, sosyal ve ekonomik etkileriyle tüm dünyayı kısa süre içerisinde etkisi altına almış ve hala etkisini sürdürmeye devam etmektedir.

Sağlık Bakanlığı tarafından 11 Mart 2020'de Türkiye'de ilk vakanın görüldüğü açıklanmış ve Türkiye'de görülen ilk vakayla birlikte birtakım önleyici kısıtlamalar getirilmiştir. Pandemi kapsamında 15 Mart 2020 tarihinde alınan tedbirler ve getirilen kısıtlamaların sosyoekonomik etkilerinden en çok etkilenen gruplardan biri de hiç kuşkusuz savaş, çatışma ve insani krizlerden dolayı hala zor koşullar altında yaşamlarını devam ettiren ve savaş sonrası çeşitli güçlüklerle baş etmek durumunda kalan sığınmacılar olmuştur.

COVID-19 pandemisinin hızlı bir şekilde yayılmasıyla birlikte hassas durumdaki sığınmacı çocukların ihtiyaçları daha akut hale gelmiştir. Bu ihtiyaçlara yanıt vermek ve gereksinimlere yönelik çözüm politikaları geliştirmek çocukların hem bugünkü iyi olma hallerini korumak hem de gelecekteki potansiyellerini gerçekleştirmelerini sağlamak açısından kilit önem taşımaktadır. Dünyada en çok sayıda sığınmacıyı kabul etmiş olan Türkiye'de bulunan Suriyeli çocukların kayıp bir neslin bireyi olması tehlikesi ile karşı karşıya kalmaması; sığınmacı çocukların sosyal, ekonomik, eğitim ve sağlık imkanlarından eşit bir şekilde faydalanabilmesi hem ulusal hem de uluslararası platformlarda önem arz etmektedir.

COVID-19 pandemisi ile birlikte sağlık kurumlarının çalışma düzenlerinin değişmesi sağlık hizmetlerine erişim anlamında zorluklara neden olmuştur. Hastanelerin doluluk oranlarının arttığı ve randevu alımlarının zorlaştığı, pandemi öncesinde başlayan ve süregelen

¹ DSÖ. Virtual Conference on COVID-19. 11 Mart 2020. https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/transcripts/who-audio-emergencies-coronavirus-press-conference-full-and-final-11mar2020.pdf?sfvrsn=cb432bb3_2 (Erişim: 28.09.2020).

tedavilerin tamamlanamadığı, fizik tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinin ke-sintiye uğradığı, ameliyat olmayı bekle-yenlerin ameliyat tarihlerinin belirsiz bir süreye ertelendiği, ailelerin hastaneye gitmede çekince yaşadıkları ve çocuk-ların aşılama dönemlerinin ertelendiği ya da geçtiği görülmektedir. Bunların yanı sıra iş kayıplarının yaşanması sebebiyle aileler kira ve fatura giderlerinin ödeme-lerinde ciddi anlamda zorluk çekmekte-dir. SARS-CoV-2 virüs bulaşının önlen-mesinde en önemli yöntem olan hijyen kurallarına uymak, hijyen malzemelerine yeterli erişim sağlanamaması sebebiyle mümkün olmamakta; maske/dezenfek-tan temini sağlanamamaktadır.

COVID-19 pandemisinin ardından alı-nan önlemler dahilinde eğitime uzaktan devam edilmesi ve ardından 0-20 yaş aralığındaki çocuk ve gençlere getirilen kısıtlamalar sonucunda çocukların ak-ran iletişimleri aile içi ilişkilerine doğru-dan yansımıştır. Birçok çocuk ve genç, uzaktan eğitime erişim sağlayamamış-tır. Okuldan uzak kalmalarıyla birlikte aile içinde şiddete maruz kalma, şidde-te tanıklık etme, çocuk işçilik ve erken evliliğe zorlanma gibi risk faktörleriyle karşı karşıya kalmışlardır. Otizm, down sendromu gibi gelişimsel rahatsızlıklara sahip olan özel ihtiyaç sahibi sığınmacı çocuklar yapılandırılmış eğitime ve sağ-lık hizmetlerine ulaşmakta zorlanmıştır. Kronik rahatsızlığa sahip sığınmacı ço-cukların sağlık hizmetlerine erişimde yaşadığı sıkıntılar, COVID-19 pandemisi karşısında onları daha kırılgan hale ge-tirmiştir. Bunun yanı sıra pandemi ted-birleri kapsamında alınan kısıtlamaların

yansımalarının neden olduğu sağlık, eği-tim, hukuk, sosyal yardım ve psikolojik destek konularına dair mekanizmalara erişimde yaşanan zorluklar, sığınmacı çocukların süreç içinde karşılaştıkları engellerin kronikleşmesi ve kalıcılığı riskini arttırmıştır.

Alınan tedbirler ile birlikte virüsün öğ-renciler arasında yayılmasını tetikleye-ceği gerekçesiyle örgün eğitime önce-likle belirli bir süre ara verilmiş; ancak vaka sayılarındaki artış nedeniyle son-rasında örgün eğitimin yüz yüze olarak ara verilmesine ve uzaktan (çevrimiçi) eğitime geçilmesine karar verilmiş-tir. Tüm eğitim kurumlarında 16 Mart 2020 tarihinden itibaren öncelikle üç haftalık ara verilmiş, ilk ve orta dereceli okullarda eğitime ikinci haftadan itiba-ren uzaktan eğitimle devam edilmiştir. Yükseköğretim kurumları da eğitimle-rine uzaktan eğitimle devam etmiştir. Uzaktan eğitim modeli Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığı’nca (MEB) kabul edil-mesine rağmen eğitim, genel olarak yüz yüze eğitime dayanmaktadır. İlk ve orta öğretimin bağlı olduğu MEB bünyesinde Eğitim Bilişim Ağı (EBA) uzaktan eğitim sistemi mevcuttur. COVID-19 pandemisi ile birlikte Bakanlık tarafından hızlı bir şekilde uzaktan eğitim sistemini devreye sokulmuştur. Eğitime bir hafta tamamen ara verilmesinden sonra uzaktan eğiti-me başlanmış ve bahar dönemi boyunca uzaktan eğitim sistemi uygulanmıştır.

COVID-19 pandemisine bağlı karantina süreci ve sosyal mesafenin korunması gerekliliği, her alanı olduğu gibi eğitim alanını da etkilemiş ve uzaktan eğitim araçlarının kullanımını mecburi hale

getirmiştir. Eğitim alanında zorunlu dijitalleşme ile beraber kullanılmaya başlanan cihazlar ve dijital araçlar bu süreçte birer eğitim aracına dönüşmüştür. Dijital platformlar, öğrenciler için eğitimin ve etkileşimin sağlandığı ortamlar haline gelmiştir. Bu açıdan bakıldığında ilerleyen süreçlerde pandemi sona erse ya da uzun vadede devam etse de uzaktan eğitim araçlarının ve dijital platformların kullanımının kalıcı olacağı öngörülebilir.

Göç yolculuğu, yeni bir kültür ve bu kültürün yaşam pratiklerine uyum süreci, sığınmacı çocukların bedensel ve ruhsal sağlıkları ve psikososyal iyilik halleri üzerinde oldukça önemlidir. Uyum sürecindeki dönemsel zorlukların ve gelişimsel krizlerin etkileri, pandemi gibi hayati tehditlerle sığınmacı çocuklar üzerinde daha yıkıcı hale gelebilmektedir. Göç, doğal afetler, pandemi gibi krizlerin ardından çocuklar, önemli ölçüde etkilenen grupların başında gelmesine rağmen, bu etki sıklıkla göz ardı edilmektedir. COVID-19 pandemisinin doğrudan etkilerinin, çocuklar üzerinde yetişkinlerde yarattığı sağlık tahribatı yaratmayacağına yönelik ilk bulguların aksine, çocuk hasta sayıları endişe verici oranda artmaktadır. Pandeminin, çocukların ruhsal ve gelişimsel iyi oluşları üzerindeki olumsuz etkisi de giderek büyümektedir. COVID-19 pandemisi için alınan önlemler ve sosyo-ekonomik uygulamalardan kaynaklanan dolaylı etkiler, çocukların esenliklerini oldukça olumsuz etkilemiştir. Ev sahibi toplumun çocukları üzerinde de pandeminin etkileri ciddi boyutlara varırken hassas grupların başında gelen yerinden edilen çocuklar üzerindeki etkisi tartışmasız

daha fazla ve olumsuz olmuştur.

SGDD-ASAM ve SGDD Göç Akademisi, uzmanlık alanı gereği pek çok sığınmacı ve göçmenin hayatına yakından dokunmaktadır. Suriye'deki savaşın 10. yılında ve COVID-19 pandemisinin ilk yılında tüm ofislerimizde, tüm çalışma arkadaşlarımızla birlikte hizmet sunmaya devam ettik. Bu araştırmayı, özellikle kırılgan gruplardan olan sığınmacı ve göçmen çocukları bekleyen önemli risk faktörlerinin belirginleşmesine ve pandemi sürecinde ve sonrasında alınacak tedbirler ve çözüm planlamalarına ışık tutmasını umarak sizlere sunuyoruz.

2. ARAŞTIRMA HAKKINDA

2.1 Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile COVID-19 pandemisinin sığınmacı aileler ve çocuklar üzerindeki etkisinin incelenmesi ve çocuk koruma kapsamında sığınmacı çocukların karşılaştıkları zorlukların tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada geçim kaynakları ve temel ihtiyaçlar, sağlık, psikososyal iyilik hali ve eğitim olmak üzere beş başlık ele alınmıştır. Böylece, pandeminin başlangıcından itibaren ilk bir yıl içinde bu dört ana başlık esas alınarak sığınmacı çocukların mevcut durumları, ihtiyaçları, ihtiyaçlara erişim olanakları ve erişimde karşılaştıkları güçlükler bütüncül olarak değerlendirilmektedir.

Çalışma, pandemi öncesi ve sonrası

olarak iki yönlü analiz yapılmasına olanak sağlayacak şekilde oluşturulmaya çalışılmıştır. COVID-19 pandemisinin sona ermemesi nedeniyle “pandemi sonrası” olarak adlandırılan dönemin hâlâ içinde bulunulan süreç olarak değerlendirilmesi anket sonuçlarının mevcut koşullar içinde geçerliliğini koruduğuna ve sürecin devam ettiğine işaret etmektedir. Bu bağlamda raporun göç alanına ilişkin politika geliştirmede, çözüm önerileri sunmada ve devam eden süreçte pandeminin uzun vadedeki etkilerinin azaltılmasında ya da dönüştürülmesinde fayda sağlaması hedeflenmektedir.

2.2 Araştırmanın Yöntemi

Araştırmalarda amaçları doğrultusunda, bu çalışmada nicel ve nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Veriler iki şekilde elde edilmiştir. Ebeveynlerle telefon üzerinden anket çalışması yürütülürken çocuklarla sanata dayalı resim çalışması

yapılmıştır. Bu bölümde, ebeveynlerle ve çocuklarla gerçekleştirilen araştırma yöntemlerinden bahsedilmektedir.

2.2.1 Ebeveynlerle Anket Çalışması

Yürütülen anket çalışması, nicel

araştırma yöntemlerinden tarama araştırmalarına uygun olup kesitsel araştırma türüne uygundur. Çocukların durumları, ebeveynler üzerinden kesitsel tanımlayıcı bir çalışma olarak uygulanmıştır.

Göç alanında COVID-19 süresince yapılan çalışmalar ile ilgili veri tabanı taranmış ve varsayımlar oluşturulmuştur.

- Araştırma örnekleminin SGDD-ASAM merkezlerinden hizmet alan bireylerin tamamını temsil ettiği ve örnekleme katılan bireylerin soruları içtenlikle yanıtladığı varsayılmıştır.
- Araştırmanın gerçekleştirilmesinde modelin kuruluşu ve araştırma yöntemleri doğru kabul edilmiştir.
- Katılımcıların ankette bulunan sorulara doğru cevap verdikleri varsayılmıştır.
- Katılımcıların soruları doğru bir şekilde anladıkları varsayılmıştır.

Kesitsel türde olan bu araştırmanın

evrenini 2019-2021 tarihlerinde SGDD-ASAM'dan GK ve UK altındaki çocukların birinci dereceden bakımından sorumlu yetişkinler oluşturmaktadır (183.218 kişi). Örneklem grubu, bu aileler arasından araştırmaya konu olan çocukların bölgesel, cinsiyet ve yaş grubu temsiliyeti dikkate alınarak rastgele seçilen 1133 ebeveynden oluşmaktadır (Tablo 1). Örneklem seçiminde ve örneklemin sayısı konusunda yapılan güç analizinde evreni temsil edecek örneklem sayısı en az 256 olarak belirlenmiş, araştırmanın güvenilirliğini artırmak amacı ile sayı yüksek tutulmuştur. Bölgelerdeki sığınmacı nüfusunun yoğunluğu ve SGDD-ASAM'ın hizmet verdiği ofis sayıları düşünüldüğünde Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Akdeniz ve Ege Bölgesi ile Karadeniz ve İç Anadolu Bölgesi beraber değerlendirilmiş; araştırma Güneydoğu ve Doğu Anadolu, Akdeniz ve Ege, İç Anadolu ve Karadeniz, Marmara olmak üzere 4 bölge üzerinden

tasarlanmıştır. Yaş ve Cinsiyetin Bölgesel Dağılımı

Bölge	Kız	Erkek	0-5 yaş	6-9 yaş	10-13 yaş	14-17 yaş	Genel Toplam
Ege	152	157	78	84	78	69	309
Güneydoğu	130	133	59	72	71	61	263
İç Anadolu	145	130	68	55	77	75	275
Marmara	134	152	62	69	78	77	286
Genel Toplam	561	572	267	280	304	282	1133

Ebeveynlerin gözünden COVID-19 pandemisinin sığınmacı çocuklar üzerindeki etkisini ortaya koymak amacıyla soru formu geliştirilmiştir. Soru formu, SGDD-ASAM'da görev yapan çocuk koruma uzmanı, psikolog, sağlık eğitmeni gibi çocuk koruma alanında uzman ekipler tarafından COVID-19 pandemisi süresince sığınmacı çocukların sağlık, eğitim, psikososyal iyi oluş, geçim kaynakları ve temel ihtiyaçlar açısından yaşadıkları temel sorunlara ilişkin görüş ve gözlemlerine dayanılarak hazırlanmıştır. Türkçe görüşme formuna son şekli verilmeden önce ilgili uzmanlar ile iletişime geçilerek çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Ana anket uygulamasına geçmeden önce oluşturulan anket soruları pilot uygulamaya tabi tutulmuştur. Böylece görüşme formunun 'işler' hâle getirildiği kanaatine varılmış ve anket formlarına son hali verilmiştir.

Soru formu, demografik bilgiler, geçim kaynakları ve temel ihtiyaçlar, sağlık, psikososyal iyilik hali ve ihtiyaçlar ile eğitim olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır. Ankette katılımcılardan derinlemesine bilgi alınabilmesi için likert ölçekli sorular kullanılmıştır.

Anket çalışması, 1133 ebeveyne uygulanmış olup toplamda 49 şehirde gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların okuma-yazma bilmeme oranlarının yüksek olması ve COVID-19 pandemisi nedeniyle katılımcılarla ana dilleri üzerinden telefon görüşmeleri yapılmasının yöntemsel olarak daha kolaylaştırıcı ve uygun olduğuna karar verilmiştir. Bu nedenle aileler 1-9 Nisan 2021 tarihleri arasında

telefon ile aranarak bir tercüman vasıtasıyla soru formları bilgisayar üzerinden doldurulmuştur. Anket formları, anket uygulama arayüzü üzerinden sanal ortama aktarılmış ve böylece dijitalleştirilmiştir. Anket, tercüman tarafından yapılan aramalarla gerçekleştirilmiştir.

Anketler telefon aracılığı ile yapılmış ve yaklaşık 20 ila 30 dakika sürmüştür. Telefon görüşmeleri aşağıda belirtilen şekilde gerçekleştirilmiştir:

- Çalışmaya katılım gönüllülük esasına göre sağlanmıştır.
- Ankete başlamadan önce katılımcıların sözlü onayı alınmıştır.
- Rıza formu katılımcıların anadilinde okunmuş; anket içeriği, süresi ve çalışmanın amacı katılımcıya açıklanmıştır.
- Katılımcıların onamları alınırken, elde edilen bilgilerin yalnızca çalışmanın amacı için kullanılacağı, başka herhangi bir amaçla kullanılmayacağı, isimlerin kesinlikle ifşa edilmeyeceği ve kimlik haklarının korunacağı belirtilmiştir.

Anket tamamlandığında veriler sınıflandırılarak değerlendirilmiş ve tablolar haline getirilmiştir. Sonuçlar yorumlanmış ve rapor şeklinde sunulmuştur.

Araştırmanın konusu "COVID-19 Pandemisinin Türkiyedeki UK ve GK Altındaki Çocuklar Üzerindeki Etkisi" olarak belirlenmiş, anket çalışması sığınmacı aileler ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın sınırlılıkları göz önünde bulundurulduğunda, anket çalışması,

SGDD-ASAM'dan hizmet alan sığınmacıların ihtiyaç ve görüşlerini yansıtmaktadır. Ayrıca çalışmanın ankete dayalı olarak ve telefonda gerçekleştirilmesi sebebiyle katılımcıya dayalı gözlem, etkin süre kullanımı ve yüz yüze iletişim ve etkileşim gibi faktörler analizlere dahil edilmemiştir. Dil problemi nedeniyle zorunlu olarak tercüman kullanılmıştır; ancak dil bariyerinin bütünüyle ortadan kaldırıldığından bahsetmek mümkün değildir. Araştırmanın telefon ile yapılması ve bazı hanelerin kalabalık olması nedeniyle zaman zaman görüşme yapmakta zorluk yaşanmıştır.

2.2.2 Çocuklarla Sanat Temelli Çalışma

Çocukların COVID-19 pandemisini kavrayışlarına ilişkin duygu ve düşüncelerine ışık tutmak amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden sanat temelli araştırma yaklaşımı çerçevesinde çocuklara resim çizme ve anlatı tekniği çalışması gerçekleştirilmiştir.

Çocuklar için bir ifade ediş biçimi olan

resim çizmek, kendilerini, temel duygu durumlarını ve içinde yaşadıkları çevreyi yansıttıkları etkili bir yöntemdir. Çocukların çevrelerini algılamalarını kolaylaştırıcı bir yöntem olması, çocuklara yaratma ve yorumlama imkanı vermesi nedeniyle sanat temelli yaklaşım benimsenmiştir. Özellikle okul öncesi ve ilkokul dönemindeki çocukların algılarının resimler yoluyla ortaya konmasının çocuğun iç dünyasını anlamak açısından ideal ve yansıtıcı bir yaklaşım olması sebebiyle sanat temelli yaklaşım seçilmiştir.

Çalışma okul çağındaki çocukların ve gençlerin COVID-19 pandemisi kavrayışlarına ilişkin duygu ve düşüncelerini çizmiş oldukları resimler yoluyla daha iyi ifade edebilmeleri amacıyla 7-11 yaş ve 12-17 yaş aralığında 20 kız ve 20 erkek çocuğu ile resim çalışması ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yürütülmüştür.

8-13 Nisan 2021 tarihlerinde yürütülen bu çalışma 9 ilde (Ankara, Adana, İstanbul, İzmir, Gaziantep, Bursa, Mersin, Kayseri, Van) SGDD-ASAM'da

görev yapan psikologlar ve uzman personeller tarafından hijyen ve mesafe kurları dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada çocukların demografik bilgilerinin alınması için demografik bilgi formu ve çocukların COVID-19 pandemisini kavrayışlarına yönelik resim çizme ve anlatı yöntemi ile derinlemesine bilgi edinmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Formda 8 açık uçlu soru yer almıştır. Soruların içeriği, kapsamı ve uygunluğu SGDD-ASAM psikologları tarafından gözden geçirilmiştir.

Verilerin toplanması, COVID-19 pandemisi üzerine sohbet edilmesi, resim yaptırılması ve resimlerle ilgili yarı yapılandırılmış görüşmelerin yapılması olmak üzere üç aşamada gerçekleştirilmiştir.

Öncelikle çalışma hakkında ebeveynlere bilgi verilmiş ve çocuklarının çalışmaya katılmasına onay veren ebeveynlere randevu verilmiştir. Çocuklarla görüşmeden önce ebeveynlerine onay formu okunmuş, onayları alınmış ve ardından demografik bilgi formunda yer alan sorular ebeveynlerden alınan bilgilerle tamamlanmıştır. Demografik bilgi formunda yer alan soruların tamamlanmasının ardından çocuklarla bireysel görüşmeler başlatılmıştır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına göre gerçekleştirilmiştir. Tüm görüşmeler hijyen ve sosyal mesafe kurallarına özen gösterilerek gerçekleştirilmiştir.

Görüşmelerde çocukların COVID-19'u kavrayışlarına yönelik derinlemesine bilgi alınabilmesi için yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular

sorulmuştur. Araştırmada, çocukların belli bir bağlamda resim çizmeleri isteneceği için, resmini yapmaları istenilen konuyu hatırlatmak amacıyla çocuklara "COVID-19 nedir?" sorusu sorularak COVID-19 hakkında sohbet edilmiştir. Sohbet bittikten sonra, çocuklara "COVID-19 nedir? Lütfen bana resmini çizer misin?" şeklinde bir soru yönlendirilerek A4 resim kağıdı ve boya kalemleri verilmiş ve COVID-19'u yansıtan bir resim çizmeleri istenmiştir.

Çocukların resimlerine yansıttıkları duygu ve düşüncelerinin daha iyi anlaşılması amacıyla çocuklar resimlerini tamamladıktan sonra, bireysel olarak çocuklarla resimleri hakkında yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış formda yer alan diğer sorular çocukların çizdikleri resim aracılığıyla çocuklara sorulmuştur; ancak yarı yapılandırılmış görüşmelerin doğası gereği bazı görüşmelerde derinlemesine bilgi alınabilmesi için "Resimde kimler var?", "Ne yapıyorlar?", "Nasıl davranıyorlar?", "Ne söylüyorlar?" gibi ek sorular sorma ihtiyacı doğmuştur. Sorular tamamlandıktan sonra görüşmeler sonlandırılmıştır. Araştırmacılar tarafından çocuğun anlatımları bir kağıda not edilmiş, daha sonra anlatımların birbiriyle karışmaması için kurşun kalemle ilgili resmin arkasına kaydedilmiştir.

MAXQDA aracılığıyla çocukların resimlerini daha derinlemesine anlama ve çok yönlü bilgi edinmeyi sağlayan anlatılardan toplanan verilerin içerik analizi gerçekleştirilmiştir.

3. BULGULAR

3.1 BÖLGESEL VE İL BAZLI DAĞILIM

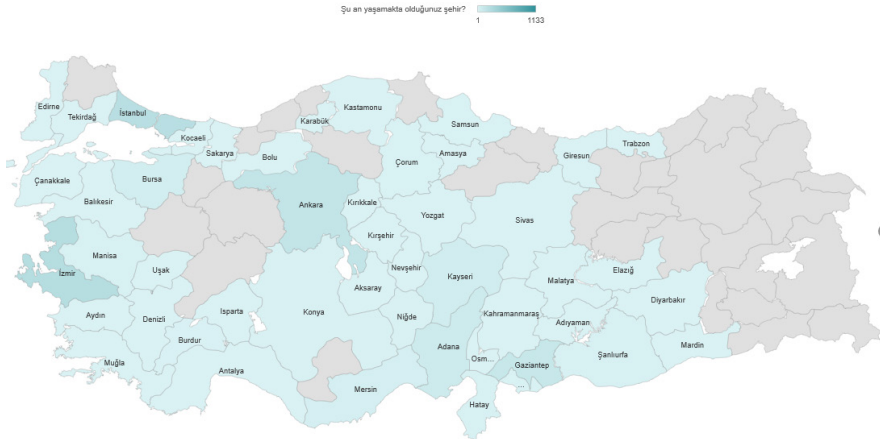
Araştırma, SGDD-ASAM'dan hizmet alan 1133 ebeveyne uygulanmış olup 49 ilde gerçekleştirilmiştir.

Çalışmaya en çok katılım sırasıyla

1. İzmir (230 kişi),
2. İstanbul (220 kişi),
3. Ankara (154 kişi)
4. Gaziantep (124 kişi),
5. Adana (86 kişi) olmuştur.

Ağırlıklı dağılıma göre araştırmaya dahil edilen şehirler aşağıdaki gibidir (Şekil 1). Araştırmaya katılanların, %27,2'si Akdeniz ve Ege Bölgesinden, %25,1'i Marmara Bölgesinden, %24,2'si İç Anadolu Bölgesinden ve %23,1'i Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgesindedir.

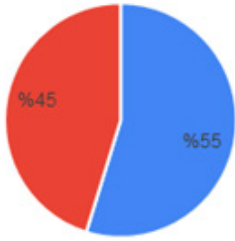
Şekil 1. Katılımcıların İllere Göre Yoğunluk Dağılımı (Türkiye Haritası)

3.2 EBEVEYNLERİN DEMOGRAFİK BİLGİLERİ

Araştırmaya katılan 1133 ebeveynin demografik özellikleri cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve uyrukları üzerinden incelenmiştir.

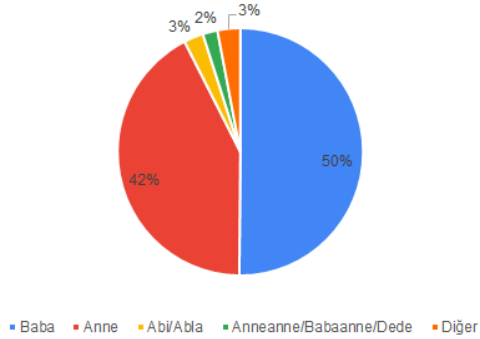
Araştırma sorularına cevap veren ebeveynlerin %55'i erkek (621 kişi), %45'i (512 kişi) kadındır (Şekil 2).

■ Erkek ■ Kadın

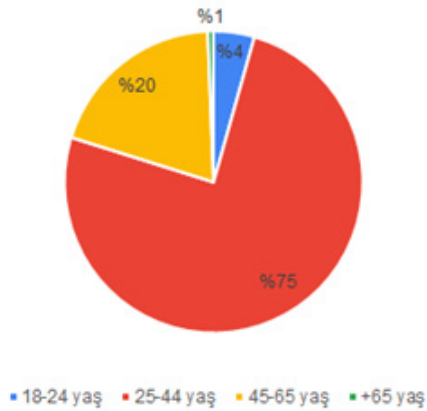
Şekil 2. Ebeveynlerin Cinsiyet Dağılımı

Araştırma kapsamında görüşülen ebeveynlerin %50'si çocuğun babası (568 kişi), %42'si (480 kişi) ise annesidir. %3'ü (34 kişi) ise abla veya ağabeyi, %2'si (22 kişi) anneanne/babanne veya dedesi, geriye kalan %1'i ise hala, amca, teyze ve dayı gibi diğer birincil derecede bakım verenlerdir (Şekil 3).

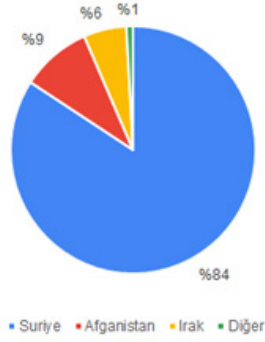
Şekil 3. Bakım Verenlerin Yakınlık Derecesi

Ebeveynlerin sırasıyla, %75'i (854 kişi) 25-44 yaş aralığında, %20'si (217 kişi) 45-65 yaş, %4'ü 18-24 yaş (50 kişi) aralığında, %1'i ise (12 kişi) 65 yaş ve üzerindedir (Şekil 4).

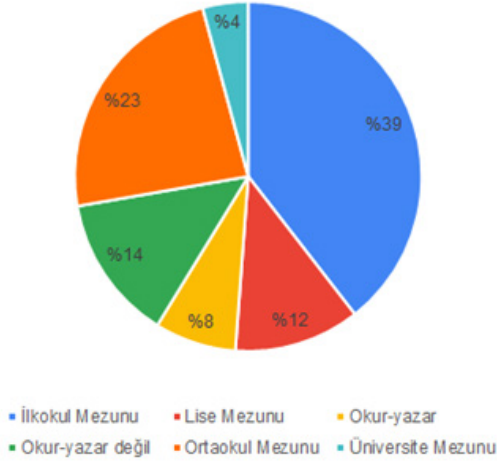
Şekil 4. Ebeveynlerin Yaş Dağılımı

Araştırmaya katılan ebeveynler sırasıyla, % 84'ü (954 kişi) Suriye,%9'u Afgan (105 kişi), %6'ı (64 kişi) Irak, %1'i Filistin ve %1'i İranlıdır (Şekil 5).

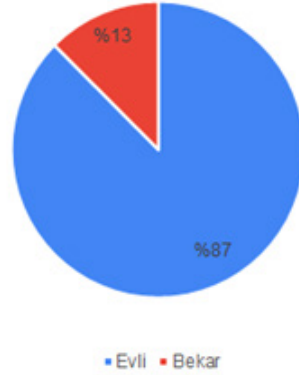
Şekil 5. Ebeveynlerin Uyruk Dağılımı

Araştırmaya katılan ebeveynlerin %39'u (447 kişi) ilkököl mezunu, %23'ü (266 kişi) ortaokul mezunu, %12'si (133 kişi) lise mezunu ve %4'ü (48 kişi) üniversite mezunudur. Katılımcıların yaklaşık %14'ü (153 kişi) ise okur-yazar değilken, %8'i ise (86 kişi) okur yazardır (Şekil 6).

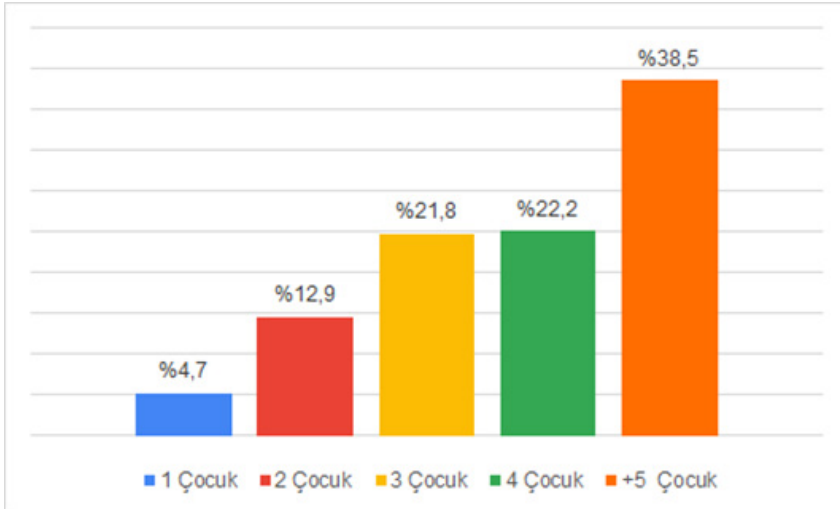
Şekil 6. Ebeveynlerin Eğitim Dağılımı

Araştırmaya katılan ebeveynlerin %87'si (991 kişi) evli, %13'ü (142 kişi) bekarıdır (Şekil 7).

Şekil 7. Ebeveynlerin Medeni Durumunun Dağılımı

Araştırmaya katılan ebeveynlerin bakım verdiği çocuk sayısı sırasıyla, %38,5'i (436 kişi) 5 ve üzeri; %22,2'si (251 kişi) 4 çocuk; %21,8'i 3 çocuk (247 kişi); %12,9'u 2 çocuk (146 kişi) şeklindedir. Katılımcıların yalnızca %4,7'si (48 kişi) 1 çocuğa bakım vermektedir (Şekil 8).

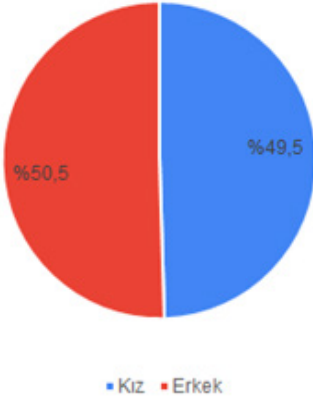

Şekil 8. Ebeveynlerin Bakım Verdiği Çocuk Sayısının Dağılımı

3.3 ÇOCUKLARIN DEMOGRAFİK BİLGİLERİ

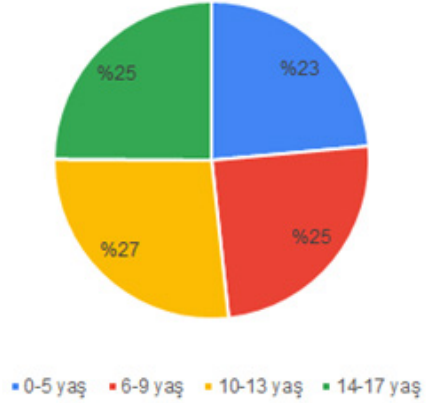
Araştırmaya konu olan çocukların demografik özellikleri cinsiyet ve yaş olarak incelenmiştir.

Araştırmaya dahil edilen çocukların %50,48'i (572 kişi) erkek, %49,5'i (561 kişi) kız çocuğudur (Şekil 9).

Şekil 9. Çocukların Cinsiyet Dağılımı

Çocukların %23'ü 0-5 yaş (267 kişi), %25'i (280 kişi) 6-9 yaş, %27'si (304 kişi) 10-13 yaş ve %25'i (282 kişi) 14-17 yaş aralığındadır (Şekil 10).

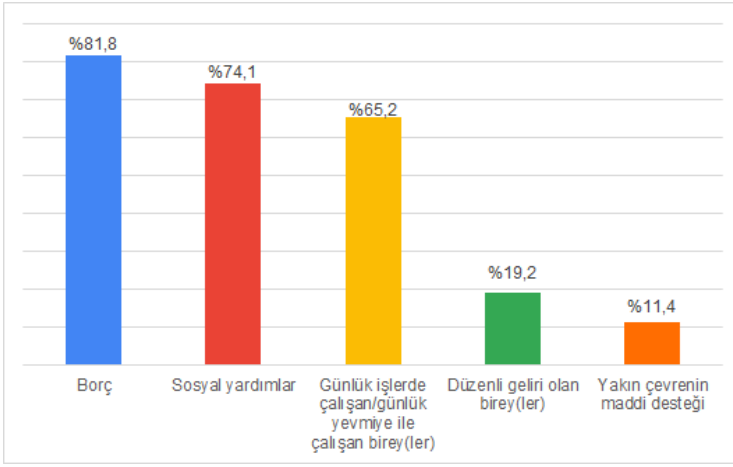
Şekil 10. Çocukların Yaş Dağılımı

3.4 GEÇİM KAYNAKLARI VE TEMEL İHTİYAÇLAR

COVID-19 pandemisi sonrasında, sığınmacı ailelerin geçim kaynakları ve temel ihtiyaçlara erişim sorunlarını tespit edebilmek adına ebeveynlere 3 soru yöneltilmiştir.

İlk olarak, ailelerin gelir kaynaklarını tespit etmek amacıyla "Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?" sorusu sorulmuştur. Verilen çoklu yanıtların ışığında, anket katılanların %81,82'sinin (927 kişi)

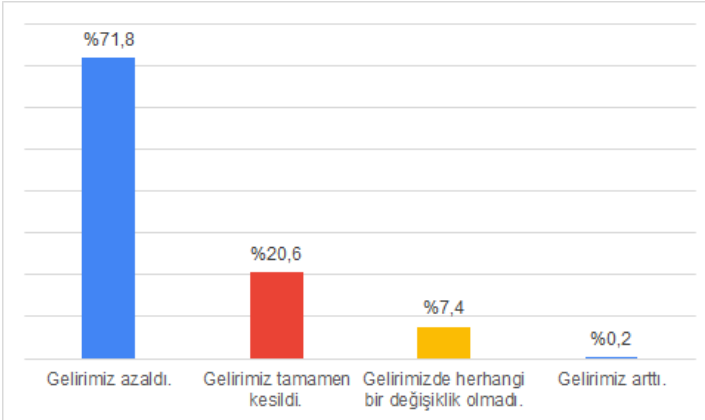
geçinmek için borç aldığı, %74,14'ünün (840 kişi) devlet, STK veya belediye yardımları gibi sosyal yardımlar aldığı, %65,23'ünün (789 kişi) ise günlük işlerde çalışarak geçindiği ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılanların %19,15'i (217 kişi) düzenli gelirlerinin olduğunu ifade ederken, %11,39'u (129 kişi) yakın çevrenin desteğini aldığını belirtmiştir (Şekil 11).

Şekil 11. Geçim Kaynakları Dağılımı

COVID-19 pandemisinin başlangıcını takip eden bir yıl içinde sığınmacı ailelerin gelirindeki değişimi tespit etmek amacıyla “COVID-19 pandemisi ailenizin gelirini nasıl etkiledi?” sorusu ve temel ihtiyaçlara erişim durumlarını tespit etmek amacıyla “COVID-19’un başlangıcından bugüne kadar temel ihtiyaçlarınıza düzenli bir şekilde erişebiliyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir.

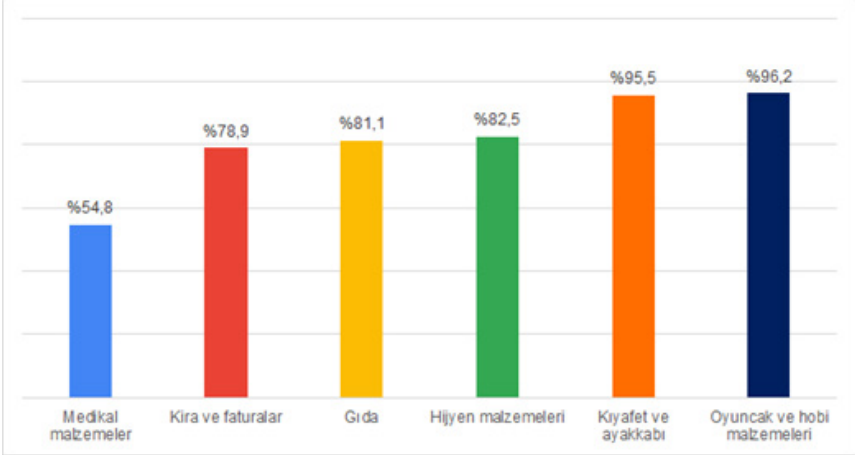
Ankete katılanların %71,8’i (814 kişi) gelirinin azaldığını; %20,6’sı (233 kişi) ise gelirlerinin tamamen kesildiğini ifade etmiştir. Katılımcılardan yalnızca %7,4’ü (84 kişi) gelirinde herhangi bir değişiklik olmadığını belirtirken, %0,2’si (2 kişi) ise gelirinin arttığını belirtmiştir (Şekil 12).

Şekil 12. COVID-19’un Gelire Etkisi

Ailelerin karşılamada en zorlandıkları temel ihtiyaçların sırasıyla, çocukların oyuncak ve/veya hobi malzemeleri (%96,21), çocukların kıyafet ve ayakkabı ihtiyacı (%95,50), ailenin hijyen

malzemesi ihtiyacı (%82,54), ailenin gıda ihtiyacı (%81,13), kira ve faturalar (%78,92) ile medikal malzemeler (%54,76) olmuştur (Şekil 13).

Şekil 13. Karşılanamayan Temel İhtiyaçlar Dağılımı (kısmen+tamamen karşılamayan)

Temel ihtiyaçlara erişme durumuna ilişkin verilen cevaplar analiz edildiğinde, COVID-19 pandemisinin başlangıcını takip eden bir yıl içinde ailelerin (Şekil 14):

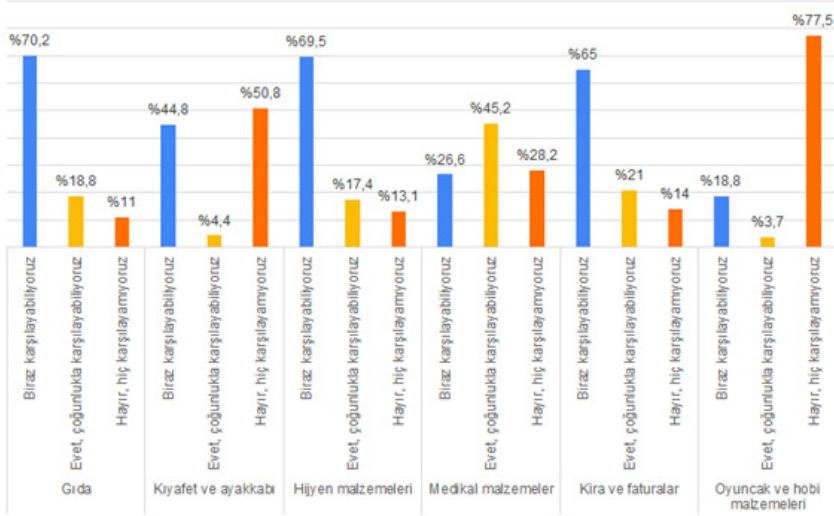
- **%77,5'inin (878 kişi)** çocuklarının **oyuncak/hobi malzemesi ihtiyaçlarını** hiçbir şekilde karşılayamadıkları, geriye kalan %18,8'inin ise (213 kişi) düzenli bir şekilde karşılayamadıkları (Şekil 15),
- **%50,8'inin (575 kişi)** çocuklarının **kıyafet ve ayakkabı ihtiyaçlarını** hiçbir şekilde karşılayamadıkları, geriye kalan %44,8'inin ise (508 kişi) bu ihtiyacı düzenli bir şekilde

karşılayamadıkları (Şekil 16),

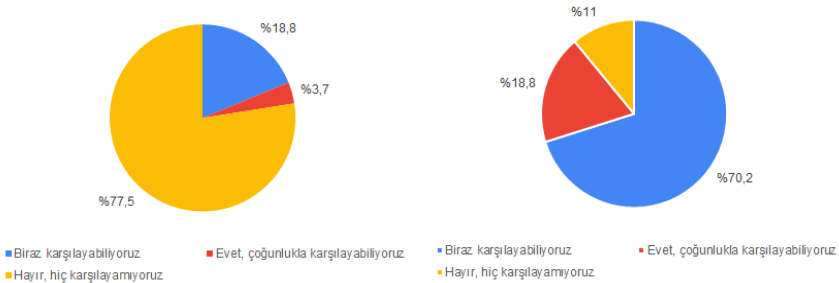
- **%70,2'sinin (795 kişi) gıda ihtiyacını** düzenli bir şekilde karşılayamadıkları, %11'inin ise (125 kişi) hiçbir şekilde karşılayamadıkları,
- **%65'inin (737 kişi) fatura ve kira** gibi giderleri düzenli bir şekilde karşılayamadıkları, %13,9'unun (158 kişi) ise hiç bir şekilde karşılayamadıkları,
- **%69,5'inin (788 kişi) hijyen malzemesi ihtiyacını** düzenli bir şekilde karşılayamadığı; %13,2'sinin ise (128 kişi) hiçbir şekilde karşılayamadıkları,

- %28,2'sinin (319 kişi) çocuklarının **medikal malzeme ihtiyaçlarını** hiçbir şekilde karşılayamadıkları;

%26,7'sinin ise (302 kişi) düzenli bir şekilde karşılayamadıkları ortaya çıkmıştır.

Şekil 14. Temel İhtiyaçlara Erişim Dağılımı

Şekil 15. Oyuncak ve/veya Hobi Malzemesine Erişim Dağılımı

Şekil 16. Çocukların Giyim Malzemelerine Erişimi Dağılımı

3.5 SAĞLIK

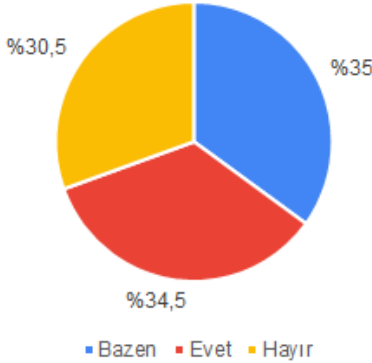
Sığınmacı çocukların COVID-19 pandemisinin başlangıcını takip eden bir yıl içinde sağlık hizmetlerine ulaşımı ve bu hizmetlerde karşılaştıkları sorunları tespit edebilmek için çocukların ailelerine sağlığa ilişkin sorular yöneltilmiştir.

Düzenli tedavi ve/veya ilaç kullanması gereken sığınmacı çocukların ilgili hizmetlere ve ilaçlara erişim durumlarını incelemek üzere ebeveynlere “COVID-19 süresince bu tedavi ve/veya hizmetlere düzenli bir şekilde erişebildiniz mi?” sorusu yöneltilmiştir.

Bulgular ışığında, düzenli ilaç kullanımını gerektirecek hastalığı/rahatsızlığı olan 223 çocuğun %35'inin COVID-19 pandemisinin başlangıcını takip eden

bir yıl içinde ilaca erişebildiği, %30'unun ilaca erişemediği, %35'inin ise düzenli olarak erişemediği ortaya çıkmıştır (Şekil 17) (Şekil 18).

Sığınmacı çocukların sağlık ihtiyaçlarını incelemek üzere ebeveynlere “COVID-19 pandemisinin başlangıcını takip eden bir yıl içinde çocuğunuzun sağlık hizmetlerinden faydalanmasını gerektirecek bir durumu oldu mu?” sorusu yöneltilmiştir. Ankete katılan sığınmacı ebeveynlerden %61'i (691 kişi) çocuğunun sağlık hizmetlerinden faydalanmasını gerektiren bir durum olmadığını belirtirken, %39'u (442 kişi) çocuğunun sağlık hizmetlerinden faydalanmasını gerektiren bir durum olduğunu ifade etmiştir (Şekil 18).

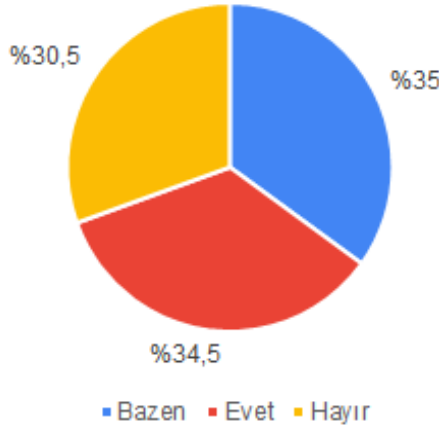
Şekil 17. Düzenli İlaça Erişim Dağılımı

Şekil 18. Sağlık Hizmetlerinden Faydalanmayı Gerektirecek Durum Dağılımı

COVID-19 pandemisinin başlangıcını takip eden bir yıl içinde sığınmacı çocukların sağlık hizmetlerine erişim durumlarını tespit etmek amacıyla “Bu süreçte sağlık hizmetlerine ne sıklıkta erişebildiniz?” sorusu sorulmuştur. COVID-19 pandemisinin başlangıcından bu yana çocuğunun

doktora gitmesini gerektirecek bir sağlık problemi olan 442 kişiden %45’inin (196 kişi) bu hizmetlere düzenli olarak erişemediği ortaya çıkmıştır. Hizmetlere düzenli erişemeyenlerin %82’si (161 kişi) ise kısmen erişebilirken, %18’i (35 kişi) erişemediğini belirtmiştir (Şekil 19).

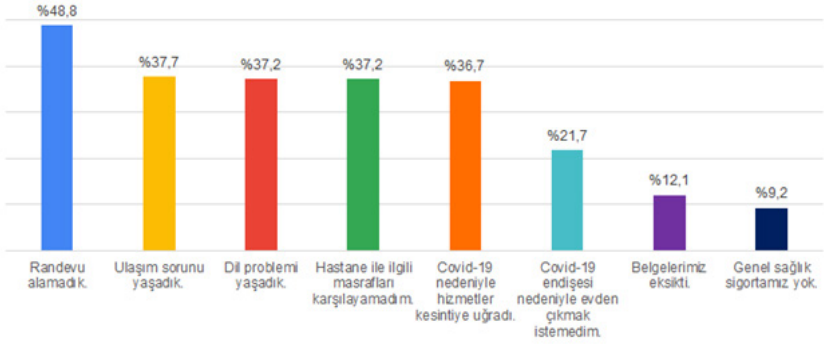

Şekil 19. Sağlık Hizmetlerine Erişim Dağılımı

COVID-19 pandemisi ile birlikte sığınmacı çocukların sağlık hizmetlerine erişememe nedenlerini tespit etmek amacıyla ebeveynlere “COVID-19 süresince çocuğunuzun sağlık hizmetlerinden faydalanamama sebepleri nelerdir?” sorusu sorulmuştur.

COVID-19 süresince çocuğu için sağlık kurum ve kuruluşlarına erişmeye çalışan 207 kişiden %48,8’i (101 kişi) randevu alamama, %37,7’si (78 kişi) ulaşım

sorunu, %37,2’si (77 kişi) dil problemi, %37,2’si (77 kişi) hastane masraflarını karşılayamama, %36,7’si (76 kişi) COVID-19 nedeniyle hizmetlerin kesintiye uğraması, %21,7’si (45 kişi) COVID-19 endişesi nedeniyle evden çıkamama sebebiyle erişemediğini belirtmiştir. Yalnızca %12,1’i (25 kişi) belgelerinin eksik olması ve %9,2’si (19 kişi) genel sağlık sigortası olmaması sebepleriyle hizmetlere erişememiştir (Şekil 20).

Şekil 20. COVID-19 Süresince Sağlık Hizmetlerinden Faydalanamama Sebepleri

3.6 PSİKOSOSYAL İYİLİK HALİ

3.6.1 Ebeveynlerin Gözünden Çocukların Psikososyal İyilik Hali

Bu bölüm ebeveynler üzerinden COVID-19 pandemisinin başlangıcını takip eden bir yıl içinde sığınmacı çocukların psikososyal iyilik hali durumlarını tespit etmek, pandemi sonrasında psikososyal iyilik hallerine yönelik ihtiyaçlarını belirlemek ve bu ihtiyaçlar doğrultusunda kişilerin destek talep etmek için ilgili kurum ve kuruluşlara başvurma durumlarına ilişkin tespit ve değerlendirmeleri içermektedir.

Psikososyal iyilik halinin bütünsel olarak değerlendirilebilmesini amaçlayan sorular dört boyuttan oluşmaktadır. Bunlar;

- Çocukların temel duygu durumunu değerlendirmeyi amaçlayan **duygu durumu boyutu**,
- Çocukların zihinsel ve davranışsal durumlarını tespit etmeyi amaçlayan **bilişsel ve davranışsal durum boyutu**,

- Çocukların aile üyeleri ve akranları ile ilişkilerinin değerlendirildiği **davranışsal ve ilişkisel durum boyutu**,
- Çocukların psikososyal desteklere erişimi ve hangi alanlarda psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğuna ışık tutmayı amaçlayan **psikososyal destek boyutudur**.

3.6.1.1 Duygu Durumu Boyutu

COVID-19 süresince sığınmacı çocukların duygu durumu sorunlarını ne sıklıkla yaşadıklarını belirleyebilmek amacıyla ebeveynlerden çeşitli sorunlar hakkında çocuklarının COVID-19'un başlangıcını takip eden bir yıl içindeki genel durumunu değerlendirmeleri istemiştir. Ankete katılan çocuklarının,

- **kaygı**,
- **üzüntü**,
- **öfke**,
- **korku**,

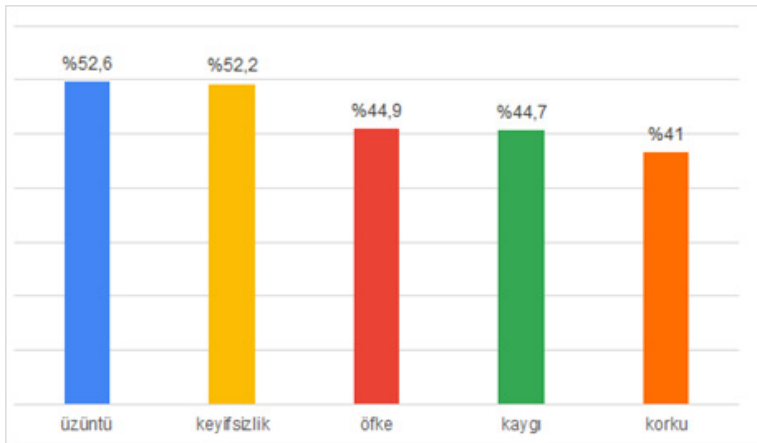
keyifsizlik gibi duyguları ne sıklıkla yaşadıklarını değerlendirmişlerdir.

COVID-19 pandemisi süresince sığınmacı çocukların kaygı, üzüntü, korku, öfke, keyifsizlik duygularını hangi sıklıkla yaşadıklarını tespit etmek amacıyla ebeveynlere “Bu süreçte bu duyguları ne sıklıkta yaşadınız?” sorusu sorulmuştur.

Çalışmanın sonuçları ebeveynlerin %70,43’ü çocuklarının pandeminin başlangıcını takip eden bir yıl içinde kaygı,

üzüntü, korku, öfke, keyifsizlik duygularından en az birini sıklıkla veya biraz deneyimlediğini göstermiştir.

Katılımcıların %44,7’si (506 kişi) kaygı, %52,6’sı (596 kişi) üzüntü, %41’i (465 kişi) korku, %44,9’u (509 kişi) öfke, %52,2’si ise (591 kişi) çocuklarının keyifsizlik duygularından en az birini deneyimlediğini ifade etmiştir (Şekil 21).

Şekil 21. Duygu Durumu Boyutu (sıklıkla+biraz yanıtı verenler)

Ebeveynlerin %33,5 (379), çocuklarının pandeminin başlangıcını takip eden bir yıl içinde kaygı, üzüntü, korku, öfke, keyifsizlik duygularından az birini sıklıkla deneyimlediğini belirtmiştir. Ebeveynlerin %33,45’ü ise çocuklarının pandeminin başlangıcını takip eden bir yıl içinde kaygı, üzüntü, korku, öfke, keyifsizlik duygularının tamamını sıklıkla deneyimlediğini ifade etmiştir.

Çalışma sonuçları, pandeminin

başlangıcını takip eden bir yıl içinde sığınmacı çocuklarının diğer duygulara kıyasla %52,6’sının üzüntü (596 kişi) ve %52,2’sinin keyifsizlik (591 kişi) duygularını daha fazla yaşadıklarını göstermektedir (Şekil 22). **Elde edilen bu sonuçlar, çocukların %44,9’unun (509 kişi) öfke duygusunu çoğunlukla deneyimlediğini ve dolayısıyla öfke duygusunun diğer duygular arasında ilk sırada yer aldığını ortaya koymaktadır.**

3.6.1.2 Bilişsel ve Davranışsal Durum Boyutu

COVID-19 pandemisi süresince sığınmacı çocukların bilişsel ve davranışsal sorunları ne sıklıkla yaşadıklarını belirleyebilmek amacıyla, katılımcılardan çeşitli sorunlar hakkında çocuklarının COVID-19 pandemisinin başlangıcını takip eden bir yıl içindeki genel durumunu değerlendirmeleri istemiştir. Anket katılımcıları, çocuklarının,

- yeme ve iştah ile ilgili sorunları,
- uyku ile ilgili problemleri,
- odaklanma ve dikkatini toplama ile ilgili sorunları,
- unutkanlık ve hafıza sorunları,
- sebepsiz karın yada baş ağrısı gibi sorunları ne sıklıkla yaşadıklarını değerlendirmiştir.

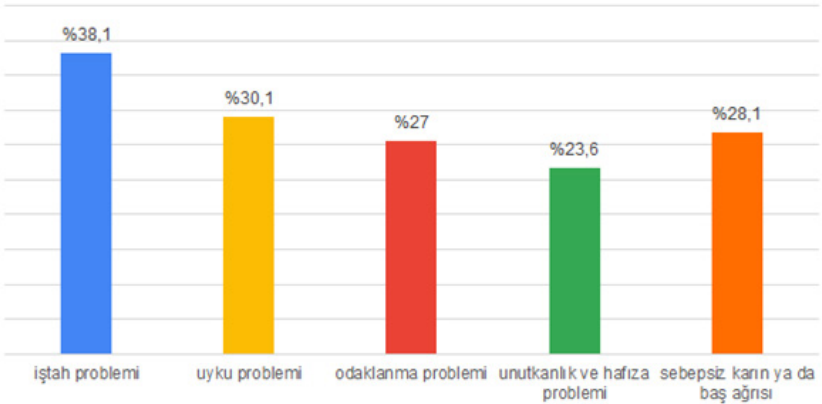
Çalışmanın sonuçları, katılımcıların %62'sinin (702 kişi) çocuklarının pandeminin başlangıcını takip eden bir yıl

içinde bilişsel ve davranışsal sorunlarından en az birini sıklıkla veya biraz deneyimlediğini göstermiştir. (Şekil 22)

Katılımcıların %38,1'i (432 kişi) yeme ve iştah, %30,1'i (341 kişi) uyku, %28,1'i (318 kişi) sebepsiz karın ağrısı ya da baş ağrısı, %27'i (306 kişi) odaklanma ve dikkatini toplama ve %23,6'sı (267 kişi) unutkanlık ve hafıza sorunlarından en az birini çocuklarının deneyimlediğini ifade etmiştir.

Katılımcıların %26,3'ü (298 kişi) ise çocuklarının pandeminin başlangıcını takip eden bir yıl içinde bilişsel ve davranışsal durum boyutunda yer alan sorunlardan en az birini sıklıkla yaşadığını ifade etmiştir.

Çalışma sonuçları, pandeminin başlangıcını takip eden bir yıl içinde çocukların diğer bilişsel ve davranışsal sorunlara kıyasla yeme ve iştah problemini (432 kişi) daha fazla yaşadıklarını göstermektedir.

Şekil 22. Bilişsel ve Davranışsal Durum Dağılımı (sıklıkla+biraz yanıtı verenler)

3.6.1.3 Davranışsal ve İlişkisel Durum Boyutu

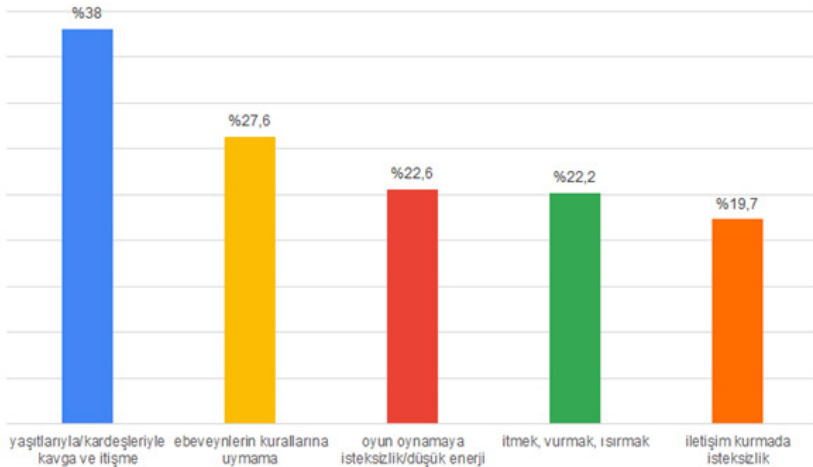
COVID-19 pandemisi süresince sığınmacı çocukların davranışsal ve ilişkisel sorunları ne sıklıkla yaşadıklarını belirleyebilmek amacıyla ankete katılan katılımcılardan 5 soru alanında çocuklarını değerlendirmeleri istenmiştir. Anket katılımcıları, çocuklarının,

- İtmek, vurmak, ısırarak gibi istenmeyen davranışsal problemleri,
- Kardeşleri ve yaşitlarıyla kavga etme ve tartışma gibi problemleri,
- Anne veya babanın kurallarına uymama, karşı gelme, inatlaşma gibi sorunları,
- Yaşıtları ve aile üyeleriyle iletişim kurma konusunda isteksizlik gibi sorunları,

yaşıtlarıyla oyun oynamaya karşı düşük enerji ve isteksizlik gibi sorunları ne sıklıkla yaşadıklarını değerlendirmiştir.

Çalışmanın sonuçları, katılımcıların %52,6'sının (596 kişi) çocuklarının pandeminin başlangıcını takip eden bir yıl içinde davranışsal ve ilişkisel sorunlarından en az birini sıklıkla veya biraz deneyimlediğini göstermiştir.

Katılımcıların %22,2'si (251 kişi) itmek, vurmak, ısırarak gibi istenmeyen davranışsal problemlerinden, %38'i (430 kişi) kardeşleri ve yaşitlarıyla kavga etme ve tartışma gibi problemlerden, %27,6'sı (312 kişi) anne veya babanın kurallarına uymama, karşı gelme, inatlaşma gibi sorunlardan, %19,7'si (223 kişi) yaşitları ve aile üyeleriyle iletişim kurma konusunda isteksizlik gibi sorunlardan, %22,6'sı (256 kişi) yaşitlarıyla oyun oynamaya karşı düşük enerji ve isteksizlik gibi sorunlarından en az birini çocuklarının deneyimlediğini ifade etmiştir. (Şekil 23)

Şekil 23. Davranışsal ve İlişkisel Durum Dağılımı

Katılımcıların %18,1'i (205 kişi) ise çocuklarının pandeminin başlangıcını takip eden bir yıl içinde davranışsal ve ilişkisel durum boyutunda yer alan sorunlardan en az birini sıklıkla yaşadığını ifade etmiştir.

Çalışma sonuçları, pandeminin başlangıcını takip eden bir yıl içinde çocukların diğer davranışsal ve ilişkisel sorunlara kıyasla kardeşleri ve yaşlılarıyla kavga etme ve tartışma gibi problemleri %38 (430) daha fazla yaşadıklarını göstermektedir.

3.6.1.4 Psikososyal Destek Boyutu

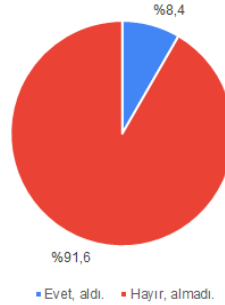
COVID-19 pandemisinin başlangıcını takip eden bir yıl içerisinde çocukların duygusal, davranışsal, bilişsel ve ilişkisel sorunlarına karşı psikososyal destek

ihtiyaçlarını ve bu ihtiyaçları için psikososyal desteğe erişimlerini tespit edebilmek amacıyla katılımcılara iki soru yöneltilmiştir.

İlk olarak, COVID-19 pandemisi süresince sığınmacı çocukların psikososyal destek alma durumunu tespit etmek amacıyla "COVID-19 pandemisinin başlangıcından bugüne kadar, çocuğunuz, size biraz önce okuduğum problemlerle ilgili bir doktor, psikolog, öğretmen vb. uzmanlardan destek aldı mı?" sorusu yöneltilmiştir.

Ebeveynlerin %91,6'sı çocuklarının COVID-19'un başlangıcını takip eden bir yıl içerisinde duygusal, bilişsel ve/veya davranışsal sorunları için destek aldığı belirlenmiştir (Şekil 24).

Şekil 24. Psikososyal Destek Alma Durumu Dağılımı

İkinci soruda ise COVID-19 pandemisi süresince sığınmacı çocukların hangi alanlarda desteğe ihtiyacı olduğunun belirlenebilmesi için ebeveynlerden çocuklarının psikososyal ihtiyaçlarını beş alanda değerlendirmeleri istenmiştir.

Ebeveynlerin %32,2'si (365 kişi) çocuklarının çeşitli alanlarda destek alması gerektiğini ifade etmiştir. Bunun yanı sıra psikososyal desteğe ulaşamayan

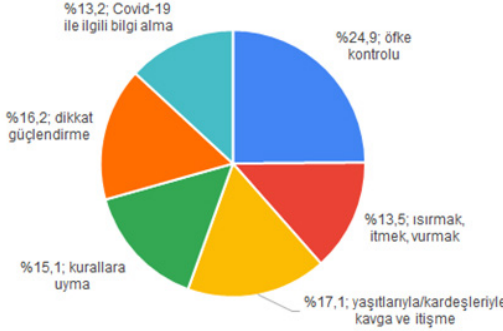
ebeveynlerin %29'u (303 kişi) çocuğunun en az bir alanda desteklenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Çalışmaya katılan ebeveynlerin,

- %23,6'sı (268 kişi) öfke, korku ve endişe duyguları ile baş etme mekanizmaları geliştirilmesi,
- %16,2'si (184 kişi) akran ve aile içi ilişkilerin güçlendirilmesi,

- %15,3'ü (174 kişi) dikkat toplama/konsantrasyonun güçlendirilmesi,
- %14,3'ü (163 kişi) ev içinde ve dışındaki kurallara uyma,
- %12,8'i (146 kişi) çocuklarının ısırarak, itmek, vurmaya gibi

- davranışlarının azaltılması,
- % 12,5'i (142 kişi) COVID-19 hakkında bilgilendirilmesi ve farkındalığının artırılması konusunda çocuklarının desteklenmesi gerektiğini ifade etmiştir (Şekil 25).

Şekil 25. Psikososyal Destek İhtiyacı Dağılımı

3.6.2 Çocukların Gözünden COVID-19 Pandemisi

Çocuklarla yapılmış yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler MAXQDA veri analiz yazılım programında

analiz edilmiştir. Analiz sonucunda sığınmacı çocukların COVID-19 pandemisine yönelik kavrayışlarına ilişkin 3 ana tema ve 10 alt tema bulgulanmıştır (Şekil 26). Bulgulanen alt temalar çocukların ifadelerinden alıntılar eşliğinde sunulmuştur.

Şekil 26. Yarı Yapılandırılmış Görüşmelerde Elde Edilen 3 Ana Tema

3.6.2.1 COVID-19 nedir ve neye benzer?

İlk tema, çocukların COVID-19 pandemisine ilişkin kavramsallaştırmalarını yansıtmaktadır. Çocukların yanıtları, çocukların gözünden COVID-19'un ölümcül ve bulaşıcı bir hastalık, havada uçan görülemeyen küçük kırmızı ve yeşil renkte virüsler olarak sembolize edildiğine işaret etmektedir.

- **COVID-19 bir virüs ve zararlı bir hastalıktır.**

Çalışmaya katılan çocukların çoğunluğu "Şu sıralar birçok kişi COVID'den bahsediyor. Gazeteler televizyon haberler yapıyor, ve birçok kişi covid ile ilgili bilgiler paylaşıyor. Sen hiç COVID'i duydun mu?", "Peki bana COVID'i anlat, sence covid nedir?" gibi sorulara ve resim üzerinden yürütülen konuşmalarda COVID'i zararlı, ölümcül, yüksek bir virüs ve bulaşma riski yüksek bir hastalık olarak tanımlamıştır.

- "COVID-19 ağır bir hastalıktır. Yakalanan kişilerin iyileşmesi zaman alıyor. Bazıları da hiç iyileşemiyor." (Adana, Erkek, 11 yaşında)
- "COVID-19, çok zararlı bir virüstür. Hastalandığımızda bile ölme ihtimalimiz yüksektir." (Mersin, Erkek, 11 yaşında)
- "COVID-19 bir hastalıktır ve herkes birbirine bulaştırıyor. Çok kişiler bu yüzden akrabalarını kaybetti." (Van, Kız, 15 yaşında)

- **COVID-19 yeşil ve kırmızı renklidir.**

Görüşmelerde çocuklardan COVID-19'un zihinlerdeki yansımalarını, zihinlerindeki çağrışımlarını resim olarak çizmeleri istenmiştir. Çocuklardan resimleri anlatmaları istendiğinde çoğunluğu çizdikleri yeşil ve kırmızı yuvarlak figürlerin SARS-CoV-2 virüsü olduğunu ifade etmişlerdir. Çocukların çizdiği resimler incelendiğinde görüşme içinde virüsün rengini ifade etmese de birçok çocuğun COVID-19 olarak yeşil ve kırmızı renklere figürler çizdikleri görülmüştür. COVID-19'a ilişkin sembolleştirmelerine yönelik örneklere Resim 1 ve Resim 2'de yer verilmiştir.

- "Mesela korona yeşil renkli oluyor, kırmızı renkli oluyor." (Gaziantep, Erkek, 7 yaşında)
- "Resmim de iki tane koronavirüs var. Kırmızı ve yeşil olanlar." (Van, Erkek, 6 yaşında)

- **COVID-19 havada asılıdır.**

Görüşmeye katılan çocuklar COVID-19'a sebep olan virüsünün şekilsel özelliklerinin yanı sıra nasıl bulaştığına ilişkin düşüncelerini de yansıtmışlardır. Görüşmelerdeki ifadeler çocukların COVID-19'un havada asılı halde duran, görülemeyen bu yüzden yakalanamayan küçük varlıklar olarak sembolleştirdiğini göstermiştir. Bunun yanı sıra bazı çocuklar görüşmelerde eğer COVID-19'u görülebilseydi yakalayıp yok edeceklerini de belirtmişlerdir.

- “...o sadece havada uçan bir şey olmasaydı, görebilseydik ve ona vurabilseydik çok güzel olurdu.” (Gaziantep-Erkek, 12 yaşında)
- “Hastalık bulaştırması, havada asılı kalması COVID’in özelliğidir” (Gaziantep-Erkek-9, yaşında)

3.6.2.2 COVID-19’un öznel anlamları

İkinci tema olan “COVID-19’un öznel anlamları” nda çocukların bireysel olarak COVID-19 pandemisi deneyimlerinden yola çıkarak bireysel anlam ve atıfları yansıtılmıştır. Bu tema altında yer alan 4 alt temada çocukların COVID-19 pandemisinin neden olduğu duygusal yaşantılar, eğitim, akran ilişkileri ve sosyal yaşantılarındaki engellenmeler ve COVID-19’un öznel kavramsallaştırmaları yansıtılmıştır.

- **COVID-19 okuldan uzak kalmak demektir.**

Çocukların COVID-19’un yaşamları ve günlük rutinleri üzerindeki etkilerine dair kavrayışları bulgular arasına dikkat çekicidir. Görüşme boyunca çocuklar çeşitli sorulara karşılık olarak COVID-19’u okullarının kapanma sebebi ve eğitimden uzak kalmalarının nedeni olarak değerlendirmişlerdir. Bunun yanısıra görüşmeye katılan birçok çocuk “eğer ellerinde bir sihirli değnek olsa...” okulları yeniden açmaya yönelik isteklerini de belirtmişlerdir.

- “Korona hayatımıza aniden girdi. Eğitimimizi etkiledi. Annem beni okula göndermeye korktu

ama evden de izleyemiyorum. Çünkü internetten yapamıyorum, EBA’ya da giremiyorum.” (Ankara, Kız,16 yaşında)

- “Eğer elimde olsaydı okulları açardım. Çünkü ben okulu seven bir insanım. Uzaktan eğitim bayağı kötü. Alıştık; ama okullar olsa daha iyi olur diye düşünüyorum. Ondan sonra her şey eski haline gelebilir. Ama şu an gelmesi zor insanlar kurallara uymuyor. İşte bunları değiştirdim. Okulları açar, kursları açardım. Örneğin müzik kursu (ofiste yapılan) onları da özledik bayağı.” (Mersin, Kız, 14 yaşında)
- “Kötü bir hastalık, tehlikeli, insanı tehlikeye maruz bırakıyor, okula gitmeye engel oluyor, çok şeyler yapmaya engel oluyor.” (Gaziantep, Kız, 14 yaşında)

- **COVID-19 üzüntü ve korku demektir.**

Görüşmelere katılan çocuklara çizdikleri COVID-19’u anlatan resimlere karşı duyguları ve düşünceleri sorulmuştur. Bunun yanı sıra görüşmelerin farklı bölümlerinde “Bana bu resimle ilgili bir öykü anlatır mısın?” ve “COVID-19’un güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?” gibi farklı sorulara karşı çocuklar COVID-19 pandemisinin yaşamlarında neden olduğu değişikliklere karşı duygularını ifade etmişlerdir. Çalışmanın bulguları COVID-19 pandemisinin çocukların korku ve üzüntü duymasına neden olan önemli bir faktör olarak değerlendirildiğine işaret etmektedir. Bulgular COVID-19’un çocuklar

tarafından kendileri ve sevdikleri için yaşamsal bir tehdit olarak algılanmasının korkuya yol açtığını gösterirken neden olduğu sosyal kısıtlamaların ise üzüntüye ve keyifsizlik duygularına yol açtığına işaret etmektedir.

- *“İnsanları öldürüyor, insanların nefesi gidiyor. Ben ondan korkuyorum. Çok korkutucu, ben herkesten daha çok korkuyorum. Maske bile takınca çok korkuyorum, dışarı çıkınca, hatta evde bile. Küçük kardeşim, babam bakkala gidiyor onda da çok korkuyorum, gitmelerini istemiyorum.”* (Gaziantep, 12 yaşında, Erkek)
- *“Bu korona bizim için kabus gibi oldu.”* (Ankara, Kız, 16 yaşında)
- *“Hastalık hissettiriyor. Ölüm hissettiriyor. Yani öyle. Her an o hastalığa yakalanacak mışım gibi. Çünkü benim halam Suriye’de şu anda. Bu hastalığa yakalanmış. Çok üzüldüm”* (Gaziantep, Kız,13 yaşında)
- *“Bu durumu sevmedim, sıkıcı bir durum. Evde sürekli kalıyorsun, tıkılıyorsun. Dışarı çıkarken de maske takıyorsun. Evet, maske kullanmak sağlığın için çok güzel, iyi bir şey ama belli bir dönemde maske sıkıcı geliyor. Bu durum benim moralimi çok bozuyor sürekli evde kaldığım için. Artık bitmesini istiyorum dışarı çıkmak için. Arkadaşlarımı uzun zamandır görmüyorum, tekrardan onlarla görüşmek isterim.”* (Adana, Kız, 17 yaşında)
- *“Bir anda korona gelmiş. Herkes evde oturdu. Okullar kapandı.*

Dükkanlar kapandı. Ama insanlar yine de karantina sürecinde, ona rağmen çıkıyorlar. Önlem almadan evden çıkıyorlar. Bu yüzden daha fazla yayıldı. Ama şu an sonu yok bende. Nereye kadar gideceğimizi bilmiyorum.” (İstanbul, Kız, 14 yaşında)

- *“Benim inanmayan arkadaşlarım var. İnanmıyoruz diyorlar, okulda bile maske takmıyorlardı. O yüzden bence okullar durduruldu. Ama bu benim için iyi değil. Çünkü evde telefon olmadığı için ders yapamıyorum. Evde kitaplarımdan kardeşlerimle birlikte ders çalışıyorum.”* (Gaziantep, Kız, 13 yaşında)

• COVID-19 çocuklar için hastalık ve ölüm demektir.

Görüşmelere katılan çocukların COVID-19 pandemisini, çocukların hasta olmasına ve ölmesine neden olan bir tehdit olarak kavramsallaştırdıkları görülmüştür. Görüşmeye katılan çocukların birçoğu oluşturdukları öykülerde, maske takmadığı, sosyal mesafe kurallarına uymadığı ve arkadaşlarıyla görüştüğü için hasta olup ölen çocukların hikayelerini kurgulamışlardır. Öykülerin bir kısmının hasta olan çocukların ölmesiyle bitmesi oldukça dikkat çekici bir unsurdur.

- *“Bir çocuk eğer maske takmıyorsa koronavirüsü alıyor ve ölüyor.”* (İstanbul, Erkek, 7 yaşında)
- *“Çocuklar ölmeye başlıyor. Her gün birisi ölüyor.”* (Gaziantep, Erkek, 7 yaşında)

- “Bir gün arkadaşlarıyla dışarı çıkmış. Arkadaşlarını çağırmaya gitmiş. Onlar da geldiğinde maske almayı unuttu. O da maske almamış. Sonra gitmişler gezmişler. Sosyal mesafeye uymamışlar. Hikayenin sonunda koronavirüse kapılıyorlar.” (İzmir, Erkek, 11 yaşında)
- “Önce sokakta oynuyordu. Bir arkadaşı hastaydı. Sonra kendisine bulaştırdı. Sonra eve girdi ve kardeşine, ailesine bulaştırdı. Sonra dışarı çıktı hasta hasta ve diğer arkadaşlarına da kendisi bulaştırdı.” (Gaziantep, Erkek, 7 yaşında)
- **COVID-19 yasaklar ve kurallar demektir.**

Görüşmeler sırasında çocukların COVID-19 pandemisi ile ilişkili maske, mesafe ve kolonya gibi hijyen malzemelerine yönelik tutumlarının COVID-19’a ilişkin kavrayışları ile ilişkisi ön plana çıkmıştır. Görüşmeye katılan çocukların çoğunluğu koronavirüsün maske ile bağdaştırdığını ifade etmiştir. Bu ilişki ve bağdaşımı ifade eden çocukların bir kısmı maskeden duydukları rahatsızlıkları ifade etmişlerdir.

- *COVID bence sosyal mesafe ve kurallar, ben bu şekilde biliyorum. Koronavirüsten çıkan kurallar demektir.* (Gaziantep, Kız, 13 yaşında)
- *“Bu durumu sevmedim, sıkıcı bir durum. Evde sürekli kalıyorsun, tıklıyorsun. Dışarı çıkarken de maske takıyorsun. Evet maske kullanmak*

sağlığın için çok güzel iyi bir şey ama belli bir dönemde maske sıkıcı geliyor. Bu durum benim moralimi çok bozuyor sürekli evde kaldığım için. Artık bitmesini istiyorum. Dışarı çıkmak için, arkadaşlarımı uzun zamandır görmüyorum, tekrardan onlarla görüşmek isterim.” (Adana, Kız, 17 yaşında)

- *“COVID yüzünden hayatımız artık sıkıcı oldu. Yasaklardan dolayı hayatlarımız farklı oldu.”* (Adana, Erkek, 11 yaşında)
- *“Çünkü korona deyince benim aklıma hep maske gelir çünkü hep bunu takıyoruz ve sıkıldım artık takmaktan.”* (Ankara, Erkek, 13 yaşında)

3.6.2.3 “Ben COVID-19’dan daha güçlüyüm”

Görüşmeye katılan çocuklar COVID-19’a dair betimleri ve kavramsallaştırmalarının yanısıra pandemiden nasıl korunacaklarına dair düşüncelerini de iletiler. Görüşme sorularından biri olan “Elinde bir sihirli değnek olsa neyi değiştirmek isterdin?” sorusunda birçok çocuk koronavirüsü yok etmeye yönelik isteklerinden bahsettiler. Bunun yanı sıra çocuklar koronavirüs için ilaç bulunacağı ve pandeminin bir gün biteceğine yönelik umutlarını dile getirdiler.

- **COVID-19’dan nasıl korunacağımı biliyorum.**

Görüşmeye katılan çocuklara “COVID-19’u güçlü ve zayıf yapan şeyler nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Hem bu

soruya yanıtları hem de resim üzerinden yürütülen konuşmalarındaki ifadeleri, çocukların pandemi karşısında maske ve hijyen kurallarına duydukları güveni yansıtmaktadır. Çalışmaya katılan çocukların birçoğu sosyal mesafe ve düzenli beslenmenin COVID-19'a karşı kendilerini koruduğunu ifade etmişlerdir.

- *“Biz korkmuyoruz. Biz güçlüyüz. Kolonya ya da dezenfektan ve maskeler COVID’in geçmesini sağlıyor.”* (İstanbul, Erkek, 7 yaşında)
- *“Dünyanın etrafına COVID-19 bulaşmaması için yapmamız gereken şeyleri çizdim. Maske takmak, evde kalmak, mesafeyi korumak, ellerimizi yıkamak, sebze ve meyve yemek. Biz bunları yaptığımız için COVID-19 bize yaklaşmıyor ve bizi hasta edemiyor.”* (Gaziantep, Kız, 11 yaşında)
- *“Eğer ellerini yıkarsan temiz olursun, yüzünü, parmaklarını, tırnaklarını herşeyini temizlersen o zaman covid de zayıflar.”* (Gaziantep, Erkek, 15 yaşında)
- *“Birisyle konuştuğunda karşıdaki kişi covid olabilir, hastalığa yakalanmış olabilir ama korktuğu için hasta olduğunu söylemez. Sen de söylemediği için bilmezsin. Ama maske takarak kendini koruyabilirsin.”* (Adana, Kız, 17 yaşında)

- **Elimde olsa COVID-19’u yok ederdim**

Görüşmeye katılan çocuklara yöneltilen sorulardan bir diğeri şu şekildedir: “Elinde bir sihirli değnek olsa COVID ile

ilgili değiştireceğin üç şey ne olurdu? . Çocukların birçoğu değiştirmek istedikleri şeylerden birinin COVID-19 ile ilgili olduğunu ifade ettiler. Birçok çocuk, isteklerinden birinin COVID-19’u ortadan kaldırmak, ilaç üretmek olduğunu ifade etti. Çocukların birçoğu COVID-19’u ortadan kaldırarak maskeden kurtulabileceklerini de belirttiler.

- *“Öncelikle ilaç ürettirdim hastalığı tamamen ortadan kaldırmak için. Kendim için mesafe-maske takmak ile ilgili kurallar yerine bunlara gerek kalmayan bir koruma ürettirdim.”* (Van, Kız, 14 yaşında)
- *“İlk olarak bu dünyadan koronayı yok ederdim ve artık maske takmak zorunda kalmazdık.”* (Gaziantep, Erkek, 12 yaşında)
- *“Bu şeyi sonlandırmak isterdim. Maskelerden kurtulmak isterdim. Eğer öyle bir şey olsa bütün hastalıkları bitirirdim.”* (Kayseri, Erkek, 7 yaşında)

- **COVID-19 bir gün bitecek.**

Görüşmeye katılan çocuklardan “Şimdi bana bu resimdekiyle ilgili bir hikaye anlat.” yönergesi verilerek çizdikleri resimlerle ilgili bir hikaye oluşturmaları istenmiştir. Çalışma sonuçları birçok çocuğun öyküsünde COVID-19 pandemisinin ilaçlarla ve önlemlerle sona ereceğine yönelik umudunu göstermiştir. Çocuklar öykülerinde çok hasta olan çocuk ve yetişkinleri anlatmış, ancak öykülerinin sonunu pandeminin bir gün biteceğine ilişkin inançlarıyla tamamlamışlardır.

- “Korona dünyaya geldiğinde insanlar ne yapacağını bilmiyordu. Sonra doktorlar yapmamız gereken şeyleri buldular. Bunlar maske takmak, ellerimizi yıkamak ve mesafemizi korumaktı. İnsanlar bunları yaptığında COVID-19 yavaş yavaş gidiyordu. Sonra doktorlar bir ilaç buldular. Bu ilacı içip önlemleri yaptığımızda COVID-19 tamamen yok oldu.”
(Gaziantep, Kız, 11 yaşında)
- “Şimdi bir virüs varmış, sonra o virüs dünyaya gelmiş, dünyanın yarısını hasta etmiş hasta olmuşlar. Çok kişi araştırmalar yapmış koronadan kurtulmak için çok araştırmalar yapmışlar ama kurtulamamışlar. Ama bir gün bitecek onu herkes biliyor. Araştırmaya devam etmişler pes etmemişler yine de çok uğraşıyorlar. Sonra da kesinlikle bir şey olacak bir şeyler yapacaklar kurtulacağız koronadan içimdeki ses böyle diyor.” (Kayseri, Kız, 10 yaşında)
- “Benim düşüncem, (resimde) buradaki hasta iyileşince aile tekrar baştaki gibi mutlu olacak. İnşallah bu süreç bitecek ve hastalar iyileşecek. Ben her şeyin iyiye gideceğini hissediyorum.”
(Van, Erkek, 16 yaşında)

“Psikolog (P): Bu resimde COVID ne yapıyor?

Çocuk (Ç): Kızmış çünkü biz maske takıyoruz, ellerimizi temizliyoruz, mesafeyi koruyoruz, evde kalıyoruz ve sağlıklı besleniyoruz.

P: Bana bu covid’in üç özelliğini söyleyebilir misin?

Ç: Biz eğer bu önlemleri almazsak hemen bize bulaşır. Korona olan biri ile mesafemizi korumadığımızda yine bize bulaşır. Evden çıktığımızda eldiven ve maske takmazsak, sebze ve meyveleri yıkamadığımızda da bulaşır. Yani insanların hasta eden, hızlı bulaşan bir virüs.

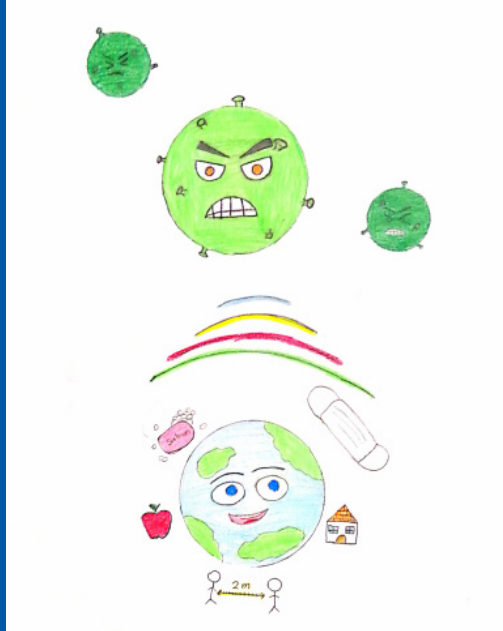
P: Peki bana çizdiğin resimdeki diğer

şekilleri biraz anlatabilir misin?

Ç: Bu COVID-19. Bunlar da küçük olanları. Bu da dünya. Dünyanın etrafına COVID-19 bulaşmaması için yapmamız gereken şeyleri çizdim. Maske takmak, evde kalmak, mesafeyi korumak, ellerimizi yıkamak, sebze ve meyve yemek. Biz bunları yaptığımız için COVID-19 bize yaklaşmıyor ve bizi hasta edemiyor. Bu yüzden sinirli.”

P: Yaptığın bu resim sana neler hissettiriyor, bundan bahsedebilir misin biraz?

Ç: Resme baktığımda dünyadaki tüm insanların gerekli önlemleri aldığına iyileştiklerini görüyorum. Bu da bana iyi hissettiriyor.”(Resim 1). »

Resim 1. Gaziantep, 11 yaşında, Kız, Suriye

P: Bu resimde COVID ne yapıyor?

Ç: İlk önce insanlar çok mutluydu. COVID geldiğinde insanlar yavaş yavaş hepsi yok olmaya başladı ve sonra insanlar öldü. Evlerine kaçtılar. Dünya çok güzeldi sonra yok oluyor dünya yavaş yavaş.

P: Resimde olan hikayeyi dinlesem başı ve sonu olan bir hikayede.

Ç: İlk önce dünyada bir virüs çıktı. Çok küçüktü yani görünmezdi. İnsanlar ilk önce ona hiç inanmamışlardı. Ama Çin'de insanlar bu virüs sayesinde çok hastalık çıktığında, bilindiğinde ve çok kişinin öldüğü bilindiğinde onun için

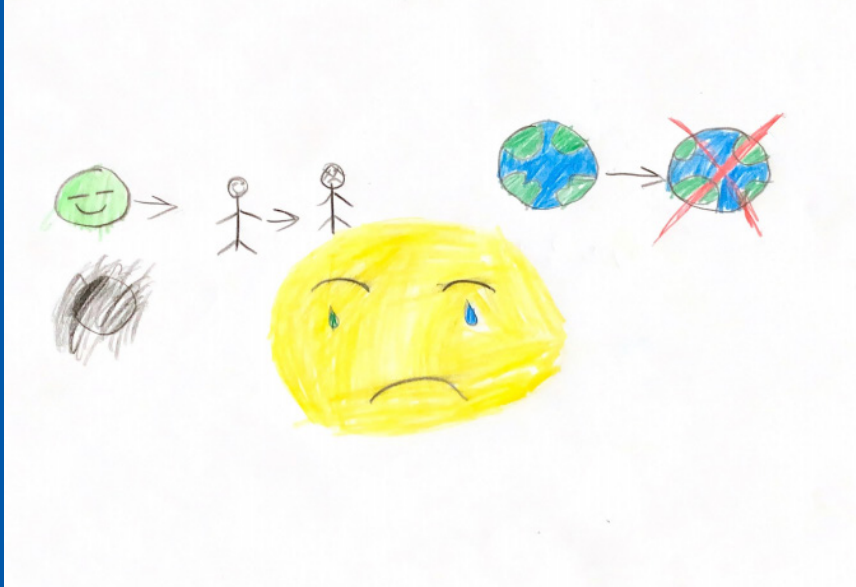
yavaş yavaş korkmaya başladı insanlar. Bu koronavirüs bütün dünyaya yayılmaya başladı. Her yere Türkiye'ye, aklına gelen her yere. İnsanlar yavaş yavaş ölmeye başladı. Dünya eskiden nasıldı ve yavaşça yok olmaya başladı. Bazı insanlar buna üzülüyor, bazı insanlar da bilmiyorum hiçbir şey olmamış gibi davranıyorlar.

P: Sonunda ne oluyor bu hikayenin?

Ç: Dünyanın yok olması.

P: Dünyanın yok olması ile bitiyor tamam. Peki bu resim sana neler hissettiriyor?

Ç: Sinir ve üzgün." (Resim 2).»

Resim 2. İzmir 13 yaşında, Erkek, Suriye

P: Bu resimde COVID yapıyor?

Ç: Dünyadaki kişilere bulaşıyor.

P: Bu COVID'in 3 tane özelliğini söyleyebilir misin?

Ç: İnsanları öksürtür, dışarda hiç kimse kalmaz, insanları birbirinden ayırır.

P: Bu COVID'i güçlü yapan 3 şey söyleyebilir misin?

Ç: İnsanlar birleştiklerinde (temasa geçtiklerinde), ellerini yıkamadıklarında (hijyen), yemek düzenli yemezsek (düzenli beslenme)

P: Bu COVID'i zayıf yapan 3 şey

söyleyebilir misin?

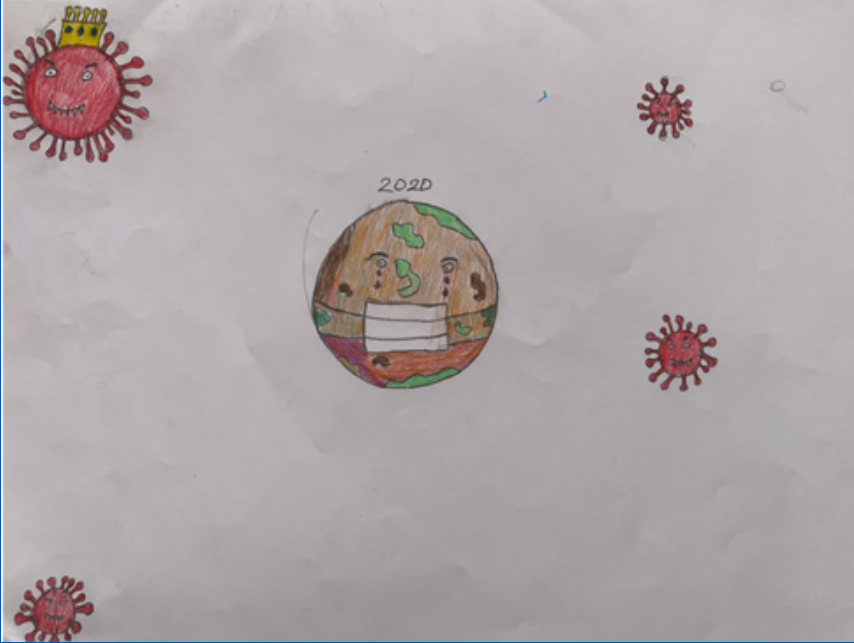
Ç: İyi beslenmek, insanlarla birleşmemek (temas), iyi yatmak (uykuyu almak)

P: Bu resim sana neler hissettiriyor?

Ç: Dünyada herkes koronayı biliyor. Resim olumsuz hissettiriyor.

P: Elinde bir sihirli değnek olsa COVID ile ilgili değiştireceğin üç şey ne olurdu?

Ç: Koronanın gitmesini isterdim, başka kendime teleskop alırdım ve yıldızlara bakardım ve hiç savaş olmamasını sağlardım." (Resim 3)

Resim 3. Van, 12 yaşında, Erkek, Suriye

P: Bana COVID'i anlat, sence COVID nedir?

Ç: *Koronavirüs insanlara gelince ya insanları öldürüyor ya da hasta ediyor.*

P: Bu resimde hangisi COVID?

Ç: *Kapının kolu ve salıncaktakiler.*

P: Bu COVID'in 3 tane özelliğini söyleyebilir misin?

Ç: *Korona iyi değil. İnsanlara*

zarar veriyor. Ya hayatta kalıyor ya da ölüyorlar.

P: Bu COVID'i güçlü yapan 3 şey söyleyebilir misin?

Ç: *El dezenfekte olmaması, maske takmamamız ve sosyal mesafeye dikkat etmediğimiz zamanlar güçlenir.*

P: Bu resim sana neler hissettiriyor? Bu resmi çizerken duyguların nelerdi?

Ç: *Üzıldüm." (Resim 4)*

Resim 4. Adana, 11 yaşında, Kız, Suriye

4. EĞİTİM

Bu bölüm, pandemi nedeniyle eğitim sisteminde yaşanan değişikliklerden sıyrılmacı çocukların nasıl etkilendiğini ortaya koymak, bu süreçte eğitime erişim durumlarını, ihtiyaçlarını ve karşılaştıkları zorlukları tespit etmek üzere yöneltilen sorulara verilen cevaplar ışığında yapılan değerlendirmeleri içermektedir.

COVID-19 pandemisinin başlaması ve Türkiye’de ilk vakanın görülmesinden sonra her alanda olduğu gibi eğitim alanında da önemli düzenlemeler gündeme gelmiş ve MEB tarafından süreç içerisinde pek çok değişiklik ve düzenleme hayata geçirilmiştir. Mart 2020’de ilk aşamada yüz yüze eğitime bir süre ara verilmesinin ardından Bakanlık koordinasyonunda EBA aracılığı ile uzaktan eğitim sistemi faaliyete geçirilmiştir. Pandeminin ülke genelindeki seyrine bağlı olarak geçtiğimiz bir yıllık dönemde gerek merkezi düzeyde Bakanlar Kurulu’nca gerekse Valilikler ve İl Pandemi Kurullarınca dönem dönem farklı eğitim kademelerine yönelik kararlar alınmış ve uygulamaya konulmuştur. Kimi kademeler tamamen uzaktan eğitim sistemine geçerken, kimi kademeler yüz yüze eğitime devam etmiş; kimi durumlarda ise hibrid bir modelde

ilerlenmiştir. Son olarak 13 Nisan 2021 tarihinde açıklanan tedbirlere göre, 8. ve 12. sınıflar hariç olmak üzere, ilk, orta ve lise seviyelerinde tamamen uzaktan eğitime geçildiği; okul öncesinde ise yüz yüze eğitime devam edileceği duyurulmuştur. Yine salgının seyrine bağlı olarak uygulamada değişiklikler olabileceği de ayrıca ilgili makamlarca açıklanmıştır.

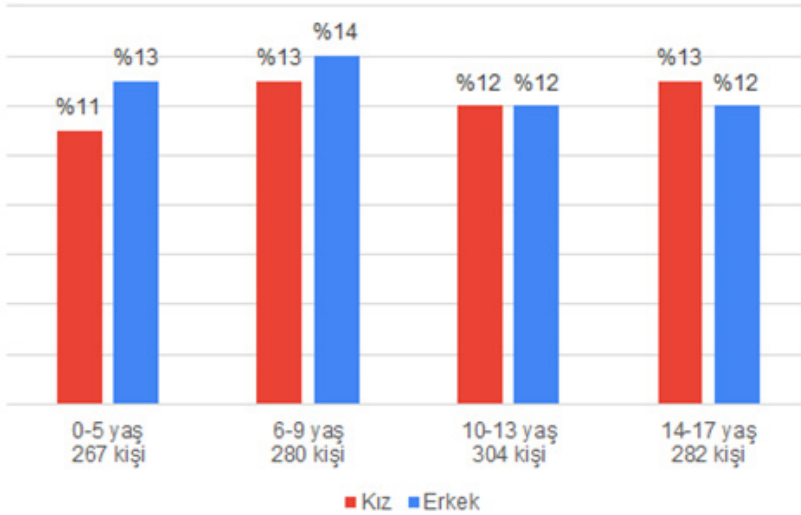
Anketin yapıldığı 1-9 Nisan 2021 tarihleri arasında MEB tarafından uygulamaya geçirilen 2 gün yüz yüze, 3 gün uzaktan eğitim modeli göz önünde bulundurularak sorular hazırlanmış ve anket katılımcılarına çocukların belirtilen tarihler arasında mevcut koşullar altında eğitime nasıl devam ettikleri sorulmuştur. Ankete konu olan çocuğun Mart 2020’den sonra (pandemi başladıktan sonra) eğitime devam etme durumuna dair verilen yanıtı göre, eğitim bölümündeki sorular farklılaşmaktadır. Bu noktada, çocuğun okula devam edip etmediği ve devam ediyorsa hangi şekilde olduğu takip eden sorular için belirleyici olmuştur. Ayrıca, okul çağında olmayan çocukların anketi sonlandırılmış ve bu çocuklar analizin dışında bırakılmıştır. GK ve UK altındaki çocukların pandemi öncesi ve sonrasındaki eğitim durumları tespit

edildikten sonra dört temel kategorinin ortaya çıktığı görülmektedir:

- **Kategori 1:** Hem yüz yüze hem uzaktan eğitime devam eden çocuklar
- **Kategori 2:** Sadece yüz yüze eğitime devam eden çocuklar
- **Kategori 3:** Sadece uzaktan eğitime devam eden çocuklar
- **Kategori 4:** Yüz yüze ve uzaktan

eğitime devam edemeyen çocuklar

Araştırmaya 561'i kız, 572'si erkek çocuğu olmak üzere toplam 1133 çocuk dahil edilmiştir. Şekil 27'deki grafikte görüleceği üzere örneklem seçiminde farklı yaş aralıklarındaki kız ve erkek çocuğu sayılarının birbirine yakın olmasına özen gösterilmiştir. Okul çağında olmayan çocuklar analizlere dahil edilmemiş ve yukarıda bahsedilen dört temel kategorinin dışında bırakılmıştır.

Şekil 27. Araştırmaya Katılan Çocukların Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

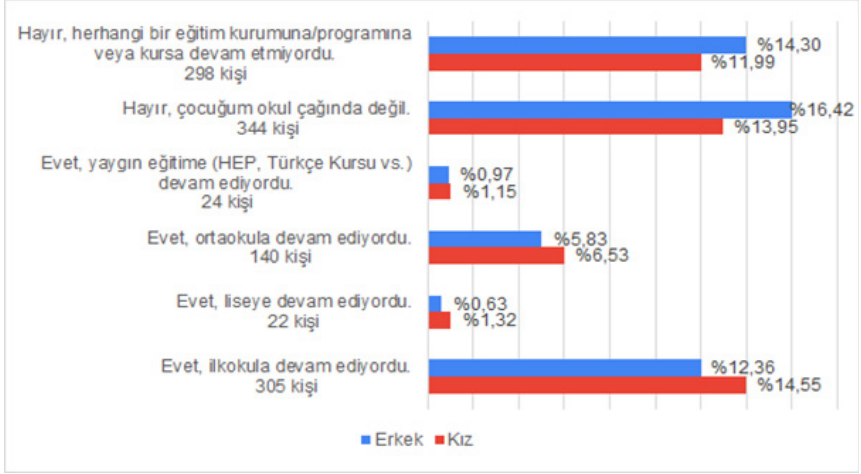
Çocukların eğitim durumlarını tespit etmek üzere ankete katılan bütün katılımcılara “Çocuğunuz pandemi başlamadan önce (Mart 2020) bir eğitim kurumuna/programına veya kursa devam ediyor muydu?” ve “Çocuğunuz Mart 2020’den sonra (pandemi başladıktan sonra) eğitime devam ediyor mu?” soruları iki temel soru olarak yöneltilmiştir.

“Çocuğunuz pandemi başlamadan önce (Mart 2020) bir eğitim kurumuna/programına veya kursa devam ediyor muydu?” sorusuna verilen yanıtlara göre 1133 çocuktan 298’inin pandemi öncesinde eğitime devam etmediği; 344 çocuğun okul çağında olmadığı; 24 çocuğun ise pandemi öncesinde yaygın eğitim olanaklarından en az birine devam ettiği

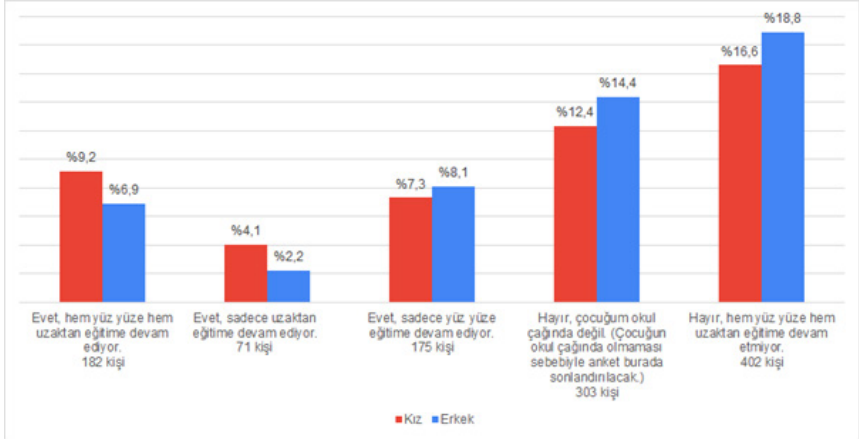
tespit edilmiştir. Pandemi öncesinde örgün eğitime devam eden çocukların sayısı 467'dir. Şekil 30'da pandemi öncesinde çocukların eğitim durumlarına

dair soruya verilen yanıtlar cinsiyet dağılımları ile birlikte gösterilmektedir.

“Çocuğunuz Mart 2020’den sonra

Şekil 28. Pandemi Öncesinde Çocukların Eğitim Durumları

Şekil 29. Pandemi Sonrasında Çocukların Eğitim Durumları

(pandemi başladıktan sonra) eğitime devam ediyor mu?” sorusuna verilen yanıtlar Şekil 31’de cinsiyet dağılımları ile birlikte gösterilmektedir. Soruyu cevaplandıran 1133 katılımcıdan 402’si çocuğunun pandemi sonrasında eğitimi ne devam etmediğini; 182’si çocuğunun hem yüz yüze hem de uzaktan eğitime eriştiğini; 175’i çocuğunun sadece yüz yüze eğitime eriştiğini; 71’i ise çocuğunun sadece uzaktan eğitime eriştiğini ifade etmektedir. 303 çocuğun ise okul çağında olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan ebeveynlerden çocuğunun pandemi başladıktan sonra eğitime devam etmediğini belirten 402 kişi değerlendirildiğinde; eğitimden uzak kalan bu kesimin herhangi bir okulda kayıtlı olup da devam etmeyenler ile okulda kaydı olmayanlardan oluşabileceği ancak her koşulda eğitime erişemediği

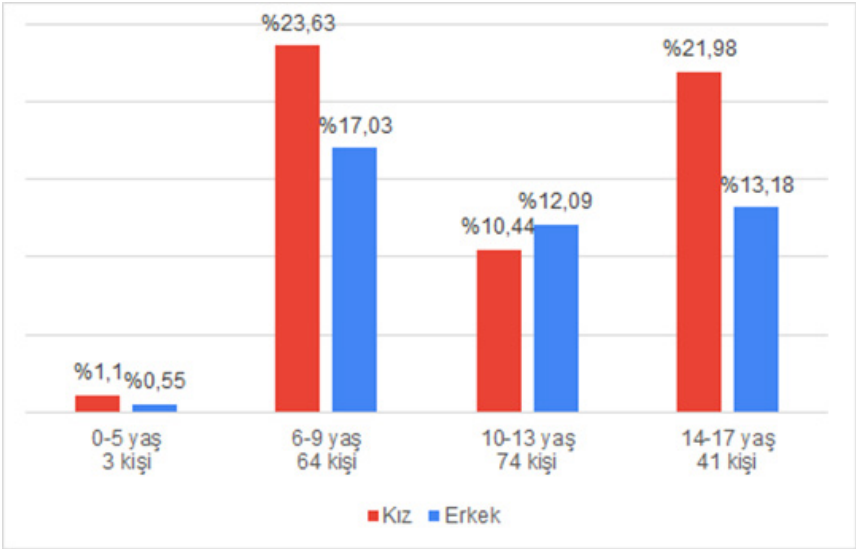
görülmektedir. Dolayısıyla, “eğitime erişim” ve “okul dışı kalma” kavramlarının COVID-19 pandemisi ile birlikte ortaya çıkan “dijital yoksunluk, uzaktan eğitim ve yüz yüze eğitim” kavramlarıyla birlikte yeni koşullar etrafında tekrar değerlendirilmesi ve tartışılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Araştırmaya katılan ebeveynlere pandemi başladıktan sonra çocukların eğitimi nasıl takip ettiği sorulmuş; 182 çocuğun hem uzaktan hem yüz yüze eğitime devam ettiği tespit edilmiştir. Pandemi başladıktan sonra eğitime devam eden çocukların %16’sının yalnızca uzaktan eğitime erişebileceği tespit edilirken, uzaktan eğitime devam eden çocukların yüz yüze veya her iki eğitim modelini birlikte takip eden çocuklara oranla düşük olduğu görülmektedir.

4.1 Hem Yüz Yüze Hem Uzaktan Eğitime Devam Eden Çocuklar

Araştırma kapsamında görüşülen ve pandemi başladıktan sonra (Mart 2020) çocuğunun okul çağında olduğu tespit edilen 830 ebeveyn 182’si, çocuklarının hem yüz yüze hem de uzaktan eğitime devam ettiğini belirtmiştir. Bu çocukların uzaktan eğitime erişme yolları ve hangi araçlarla eriştiği de oldukça önemlidir. Hem yüz yüze hem de uzaktan eğitime devam etme durumu illere göre de değişiklik göstermektedir. Çalışmaya

katılım sağlayan ebeveynlerden bazıları yaşadığı ilde yüz yüze eğitime geçilmediğini ifade etmiş ve bu durum bazı çocuklar için pandemi sürecinde tek olanağın uzaktan eğitim olması sonucunu beraberinde getirmektedir. Aşağıdaki grafikte pandemi sonrasında bazı illerde uygulamaya geçirilen seyreltilmiş sınıflarda 2 gün yüz yüze 3 gün uzaktan eğitim ile okula devam eden çocukların cinsiyete göre dağılımları gösterilmektedir.

Şekil 30. Hem Yüz Yüze Hem Uzaktan Eğitime Devam Eden Çocukların Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

4.1.1 Hem Yüz Yüze Hem Uzaktan Eğitime Devam Eden Çocukların Uzaktan Eğitime Erişimde Kullandıkları Platformlar ve Araçlar

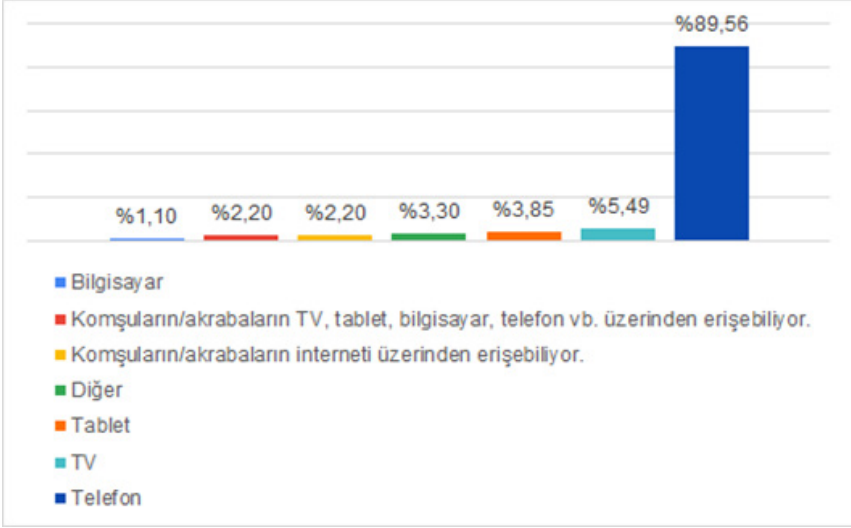
Uzaktan eğitim sürecinde çocukların eğitime dahiliyetini etkileyen birden çok faktör olduğu bilinmektedir. Çocukların okul dışında eğitime erişim süreleri, teknolojik sıkıntılar nedeniyle ders takibinin kesintiye uğraması, internet hızı gibi özellikler uzaktan eğitime erişimi doğrudan etkilediği için çalışmaya katılan ebeveynlere çocukların uzaktan eğitimi takip etme platformları sorulmuştur. Çocukların uzaktan eğitime erişimde birden fazla platformu kullandıkları öğrenilmiştir. Uzaktan eğitime erişim için en çok tercih edilen ve kullanılan platformlar sırasıyla EBA TV, WhatsApp ve diğer dijital platformlardır.

Pandemi sonrasında hem uzaktan hem yüz yüze eğitime erişen çocukların uzaktan eğitime eriştikleri platformlar incelendiğinde çocuklardan 112'sinin dijital platformlar aracılığı ile eğitimi takip ettiği görülmektedir. 182 katılımcıdan yalnızca 14'ü çocuğunun uzaktan eğitime erişim için kullandığı aracı bilmediğini belirtmiştir.

Ebeveynler ile yapılan görüşmeler; çocukların uzaktan eğitim koşullarında aldıkları eğitimden faydalanabilme düzeyleri ve eğitimin etkililiğinin değerlendirilmesi için ayrı bir çalışmanın yapılmasının gerekli olduğunu göstermektedir. Hem yüz yüze hem de uzaktan eğitime erişebilen çocukların EBA Destek Merkezleri'nden faydalanabilme durumuna bakıldığında, 8'inin EBA Destek Merkezi'nden hizmet aldığı

tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada 63 çocuğun EBA TV üzerinden eğitime eriştiği ortaya çıkmaktadır. Çocukların uzaktan eğitime ağırlıklı olarak evden erişim

sağlamaları, pandemi sürecinde çocukların en çok vakit geçirdiği fiziksel mekanın “ev” olduğuna işaret etmektedir.

Şekil 31. Hem Yüz Yüze Hem Uzaktan Eğitime Devam Eden Çocukların Uzaktan Eğitime Erişme Araçları

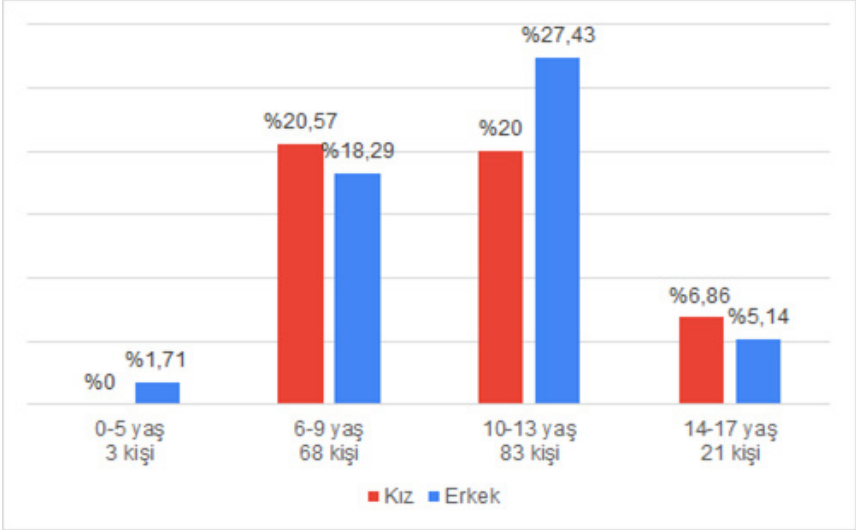
Yapılan çalışmada ebeveynlere çocukların uzaktan eğitime erişimde kullandıkları araçlar sorulmuş ve televizyon, bilgisayar, tablet gibi araçların telefona oranla görece kısıtlı kullanıldığı ortaya çıkmıştır.

Hem yüz yüze hem de uzaktan eğitime devam eden çocukların %90'ının telefon aracılığıyla uzaktan eğitime eriştiği sonucuna ulaşılmıştır.

4.2 Sadece Yüz Yüze Eğitime Devam Eden Çocuklar

COVID-19 pandemisi başladıktan sonra uzaktan eğitime erişim sağlamadığı durumda sığınmacı çocuklardan bazılarının sadece yüz yüze eğitime devam ettiği bilinmektedir. Çalışmaya dahil olan ve sadece yüz yüze eğitime devam eden 175 çocuğun yaş ve cinsiyet dağılımları Şekil 32'de gösterilmektedir.

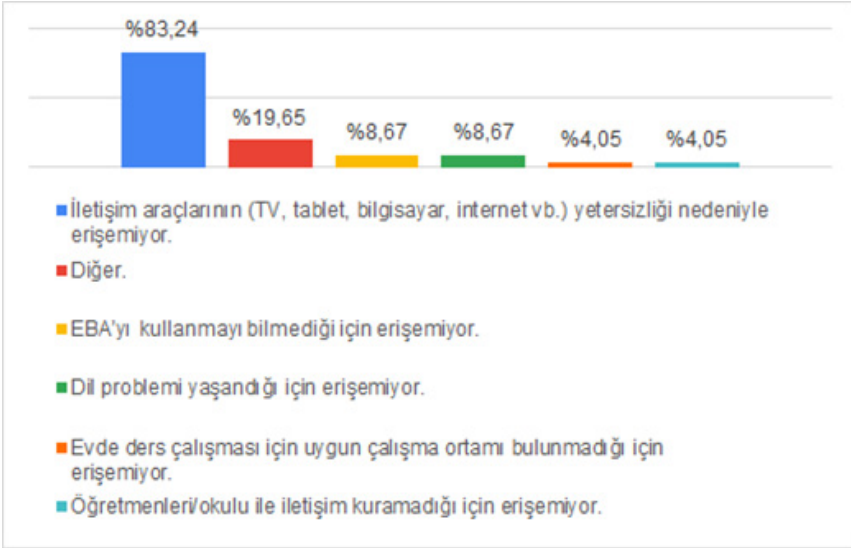
Şekil 34'te görüldüğü üzere çalışmaya dahil olan, uzaktan eğitime devam edemeyen ve Mart 2020 sonrası yalnızca yüz yüze eğitime erişen çocukların 83'ünün (%47) 10-13 yaş aralığında olduğu, bu yaş aralığındaki kız çocukların erkek çocuklara oranla sayıca az olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 32. Sadece Yüz Yüze Eğitime Devam Eden Çocukların Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

Pandemiden önce sığınmacı çocukların dil problemi, bilgi eksikliği, sosyoekonomik zorluklar gibi nedenlerle eğitime erişimde sorun yaşadıkları bilinmekte; pandemiyle birlikte bu zorlukların pek çok sığınmacı aile için daha da derinleştiği gözlenmektedir. Yapılan çalışmayla çocukların sadece yüz yüze eğitime devam etme nedenlerinin başında iletişim araçlarının yetersizliği nedeniyle uzaktan eğitime erişim sağlanamaması gelmektedir. Uzaktan eğitime erişimin önündeki

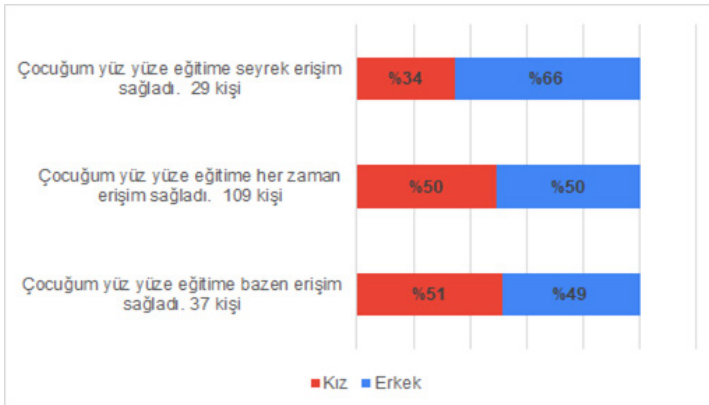
engeller, teknik ekipman yetersizliğinin yanı sıra dil problemi, EBA'yı kullanmaya dair bilgi eksikliği, evde dersleri takip etmek için uygun fiziki ortamın olmaması ve çocukların öğretmenleri ve okulu ile iletişim kuramaması gibi faktörler olarak sıralanmaktadır. Bu sonuçlar, sığınmacı çocukların pandemi öncesinde zaten karşı karşıya oldukları sosyoekonomik zorluklar ve dil problemi gibi zorlukların pandemi döneminde de devam ettiğini göstermektedir.

Şekil 33. Sadece Yüz Yüze Eğitime Devam Eden Çocukların Uzaktan Eğitime Erişememe Nedenleri

Şekil 33'de görüldüğü üzere sığınmacı çocukların yalnızca yüz yüze eğitime devam etmelerinin en temel sebebi iletişim araçlarına erişimin kısıtlı olmasıdır. Bir diğer ifadeyle, iletişim araçlarının yetersiz oluşu nedeniyle yüz yüze eğitim sığınmacı çocuklar için zorunlu bir seçim haline gelebilmektedir.

Yapılan çalışma ile çocukları sadece yüz yüze eğitime devam eden ebeveynlere çocuklarının okula gitme sıklığı sorulmuş ve araştırmaya dahil olan 175 çocuğun pandemi başladıktan sonra sadece yüz yüze eğitime devam ettiği tespit edilmiştir.

Şekil 34. Sadece Yüz Yüze Eğitime Devam Eden Çocukların Eğitime Erişme Sıklığı

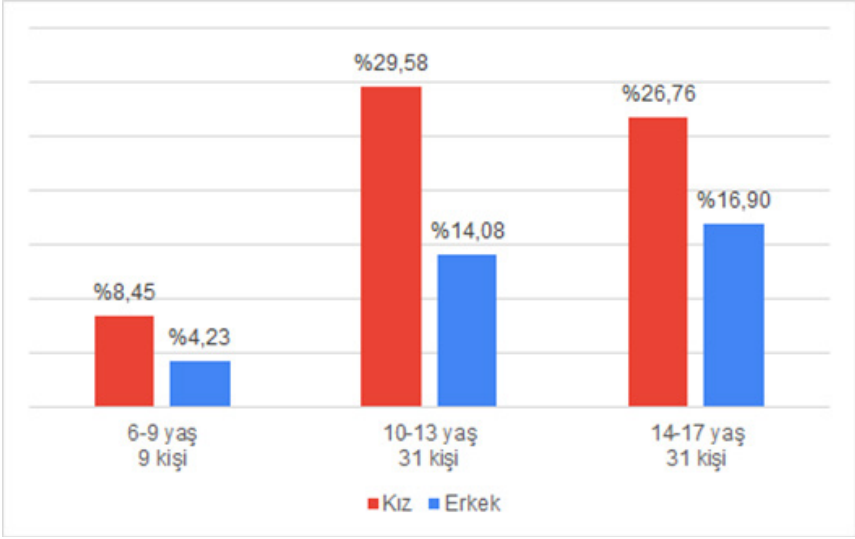
Şekil 34'de gösterildiği üzere pandemi başladıktan sonra sadece yüz yüze eğitime devam eden çocuklardan 109'unun eğitime düzenli bir şekilde devam ettiği

görüldürken, 66 çocuğun düzenli olarak eğitime devam etmediği bulgusuna ulaşılmaktadır.

4.3 Sadece Uzaktan Eğitime Devam Eden Çocuklar

Araştırma kapsamında görüşülen ve pandemi başladıktan sonra (Mart 2020) çocuğunun okul çağında olduğu tespit edilen 830 ebeveynden 71'i çocuklarının hem yüz yüze hem de uzaktan

eğitime devam ettiğini belirtmiştir. Sadece uzaktan eğitime devam eden 71 çocuğun yaş ve cinsiyet dağılımları Şekil 35'de gösterilmektedir.

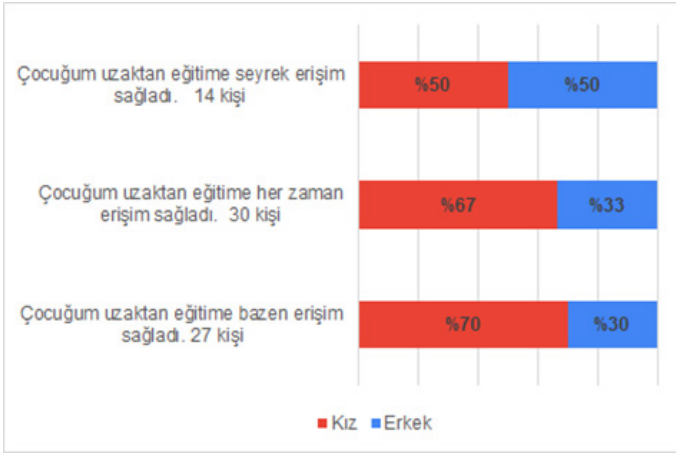

Şekil 35. Sadece Uzaktan Eğitime Devam Eden Çocukların Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

Şekil 35'de gösterildiği üzere çalışmaya dahil olan 10-13 yaş arasındaki kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha çok uzaktan eğitime erişim sağladığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda ev içerisinde eğitime erişim sağlamanın aynı yaş grubundaki erkek çocuklarına oranla kız çocukları için daha mümkün olduğu görülmektedir.

Çalışmada, çocukları sadece uzaktan

eğitime devam eden ebeveynlere çocuklarının eğitimi takip etme sıklığı sorulmuş ve Şekil 38'de gösterildiği üzere pandemi başladıktan sonra sadece uzaktan eğitime devam eden çocukların eğitimi takip sıklıklarının birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya dahil olan ve yalnızca uzaktan eğitimi seyrek ve bazen takip eden çocukların aktif olarak eğitime dahil olmadıkları bilinmektedir.

Şekil 36. Sadece Uzaktan Eğitime Devam Eden Çocukların Eğitime Erişme Sıklığı

Pandemi sonrasında sadece uzaktan eğitime devam eden toplam 71 çocuktan 14'ünün eğitime seyrek erişim sağladığı, 27'sinin ise bazen erişim sağladığı görülmektedir. 71 çocuktan 30'unun ise pandemi sonrasında uzaktan eğitime her zaman erişim sağladığı görülmektedir.

Çocukların uzaktan eğitime düzenli devam edememe nedenleri sorulduğunda,

iletişim araçlarının yetersiz olması, çocukların dil problemi yaşamaması, kalabalık hanelerde yaşayan çocuklar için evde ders çalışmaya uygun bir ortam olmaması eğitime düzenli devam edememenin nedenleri olarak görülmektedir. Şekil 36'da gösterildiği üzere iletişim araçlarının yetersizliği bu kategorideki çocuklar için de belirgin bir şekilde öne çıkmaktadır.

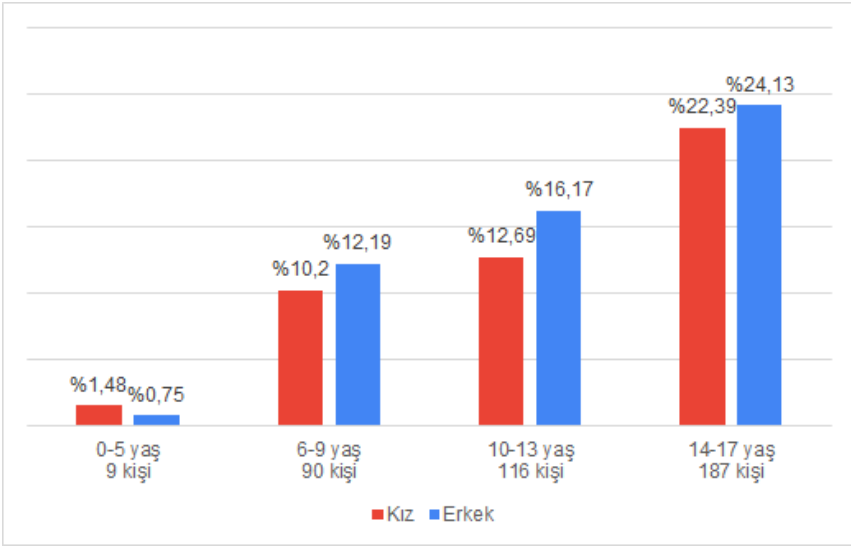

Şekil 37. Sadece Uzaktan Eğitime Devam Eden Çocukların Eğitime Düzenli Erişememe Nedenleri

4.4 Yüz Yüze ve Uzaktan Eğitime Devam Edemeyen Çocuklar

Pandemi sonrasında yüz yüze ve uzaktan eğitime devam edemeyen çocukların sayısı 402'dir. Pandemi sonrasında uzaktan eğitime erişemediği için eğitime devam etmeyen çocukların sayısı ise 78 olarak tespit edilmiştir. COVID-19 endişesi nedeniyle eğitime devam etmeyen çocukların sayısı ise 62'dir. Pandemiden sonra uygulanmaya başlanan uzaktan eğitim ile beraber değişen koşullar

çocukların eğitime erişme durumlarını etkilemekte ve uzaktan eğitime erişimdeki güçlükler çocukları eğitimden kopma tehlikesiyle karşı karşıya getirmektedir. 402 çocuktan 140'ı pandemi kaynaklı sebeplerden dolayı eğitime erişememektedir. Mart 2020'den sonra eğitime devam etmeyen çocukların yaş ve cinsiyet dağılımları Şekil 38'te gösterilmektedir.

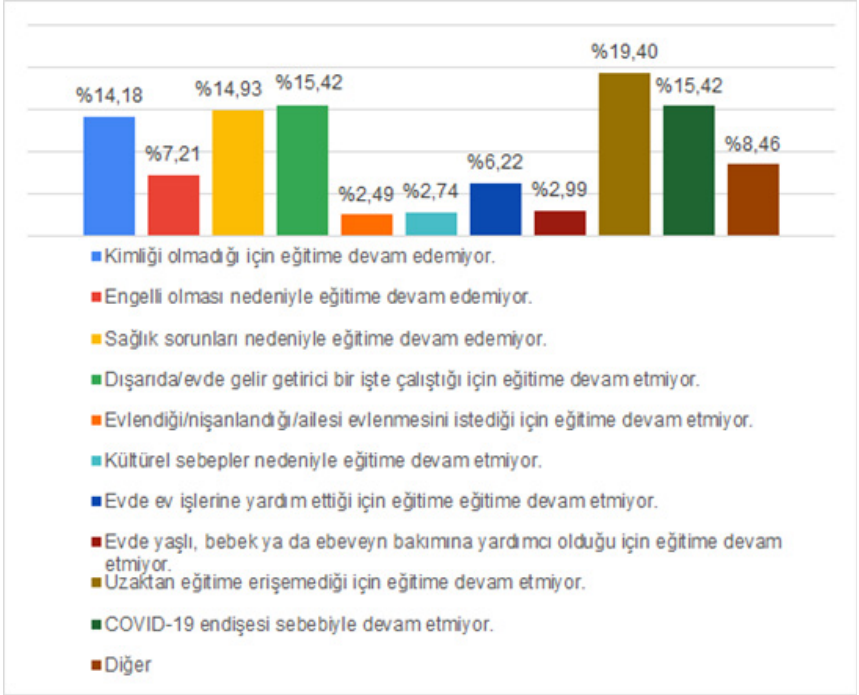
Şekil 38. Yüz Yüze ve Uzaktan Eğitime Devam Edemeyen Çocukların Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

Yüz yüze ve uzaktan eğitime devam edemeyen çocukların cinsiyet dağılımına bakıldığında, okul öncesi grup hariç, diğer eğitim kademelerinin tamamından erkek çocukların sayısının kız çocuklarına oranla görece yüksek olduğu görülmektedir.

COVID-19 pandemisi ile birlikte çocukların eğitimden ayrı düşmesinin en büyük nedeni uzaktan eğitime erişim sağlanamamasıdır. Ek olarak bu süreçte ailelerin gelir düzeyindeki düşüş ve ailelerin temel ihtiyaçlarını karşılayamaması nedeniyle çocuk işçilik vakalarında artış yaşandığı bilinmektedir. Çalışmada,

çocukların eğitimden uzak kalma nedenleri arasında çocuk işçiliği, sağlık sorunları, COVID-19 endişesi nedeniyle eğitime devam etmeme ve kimlik sorunu gibi sebepler yer almaktadır. Pandemiden bağımsız olarak, zaten eğitime erişimde

birçok zorlukla karşılaşan sığınmacı çocukların; pandemi süreciyle ortaya çıkan ilave güçlükler nedeniyle eğitime erişimleri daha da zorlaşmış ve bu durum halihazırda var olan çocuk koruma risklerinin artmasına neden olmuştur.

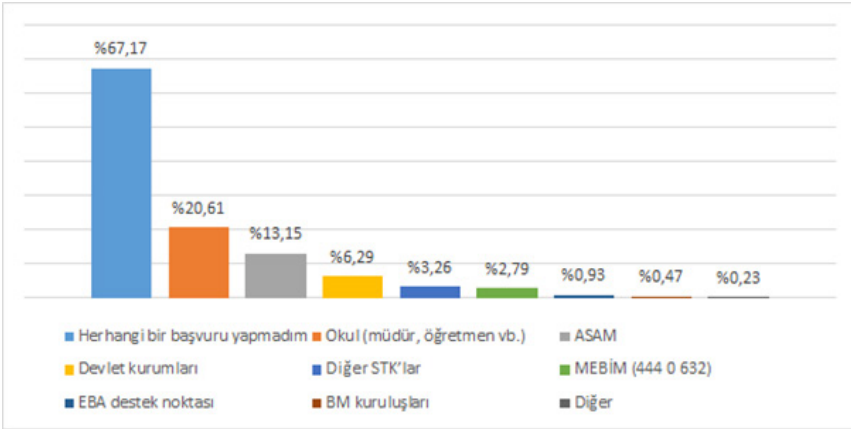
Şekil 39. Yüz Yüze ve Uzaktan Eğitime Devam Edemeyen Çocukların Eğitime Devam Etmeme Nedenleri

4.4.1 Destek Kanallarına Başvuru ve Destek Alma Mekanizmaları

Pandemi başladıktan sonra ebeveynlerin çocuklarının eğitim ihtiyaçlarına yönelik destek mekanizmalarına başvuru durumlarını değerlendirmek amacıyla çalışmaya katılan 830 ebeveyne “Pandemi

sürecinde çocuğunuzun eğitim ihtiyaçları için hangi kurumlara (destek kanallarına) başvuruda buldunuz?” ve “Uzaktan eğitim sürecinde çocuğunuzun okulu/öğretmeni sizinle iletişim kurdu mu?” soruları yöneltilmiştir.

Ebeveynlerden 577’sinin herhangi bir

Şekil 40. Destek Mekanizmaları

kuruma başvurmadığı görülmektedir. Okula başvuran ebeveynlerin sayısı 177 iken SGDD-ASAM'dan destek almak için başvuranların sayısı 113'tür. 54 ebeveynin devlet kurumlarına başvuru yaptığı görülürken, 24 ebeveynin MEBİM'i aradığı ortaya çıkmaktadır. Diğer STK'lara başvuranların sayısı ise 28'dir. Çok seçenekli cevaplarda, okul ve SGDD-ASAM'ı beraber seçen ebeveyn sayısı 27; SGDD-ASAM ve diğer STK'ları seçenlerin sayısı 10; okul ve devlet kurumlarını beraber seçenlerin sayısı ise 9'dur. Ebeveynlerin bu süreçte başvurdukları destek mekanizmalarının başında okul olduğu görülmektedir.

Çalışmada ailelerin, çocukların eğitim ihtiyaçları konusunda başvurabilecekleri destek mekanizmaları hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim ihtiyaçlarının karşılanması konusunda öğrencilerle iletişim ve etkileşimde olan okul idaresi ve öğretmenlere duyulan ihtiyacın pandemi sürecinde de devam ettiği, hatta özellikle pandemi ile birlikte değişen eğitim koşulları nedeniyle sığınmacı çocukların eğitime erişimlerinde eğitim kurumlarının ve öğretmenlerin desteğine her zamankinden daha çok ihtiyaç duyduğu değerlendirilmektedir.

Şekil 41. Ebeveynler ve okulun/öğretmenin iletişime geçme durumu

Çalışmaya katılan ve pandemi başladıktan sonra okul çağında olan 830 çocuğun ebeveynlerine “Pandemi başladıktan sonra uzaktan eğitim sürecinde çocuğunuzun okulu ya da öğretmeni sizinle iletişim kurdu mu?” sorusu yöneltilmiştir. 571 ebeveyn ile okul ya da öğretmen tarafından iletişime geçilmediği görülmektedir. 260 çocuk ile dersler, 129 çocuk ile sınavlar, 109

çocuk ile ders materyalleri göndermek amacıyla iletişim kurulduğu tespit edilmiştir. Çoklu cevaplara bakıldığında 77 çocuk ile dersler ve sınavlar hakkında bilgilendirmek ve materyal göndermek; 45 çocuk ile dersler ve sınavlar hakkında bilgilendirmek; 15 çocuk ile dersler hakkında bilgilendirmek ve materyal göndermek amacıyla iletişime geçildiği sonucuna ulaşılmıştır.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

COVID-19 pandemisi tüm dünyayı etkisi altına alarak pek çok alanda değişime ve dönüşüme sebep olmuştur. Bir halk sağlığı krizi olan COVID-19, küresel ölçekte var olan eşitsizliklerin daha da artmasına, yoksulluğun derinleşmesine ve sosyal koruma mekanizmalarına olan ihtiyacın hiç olmadığı kadar artmasına neden olmuştur. Pandemi ile birlikte gündelik hayata getirilen kısıtlamalar eğitim dâhil olmak üzere geçim kaynakları ve sağlık başta olmak üzere tüm sektörleri olumsuz olarak etkilemiş; özellikle sığınmacı çocuklar bu durumdan doğrudan etkilenen gruplar arasında yer almıştır. Bu süreçte eğitime erişim yollarının değişmesi, okullarda yüz yüze eğitimin durdurulması ve uzaktan eğitime geçilmesi sığınmacı çocuklar için hali hazırda var olan okul dışı kalma riskinin yeni koşullara bağlı olarak artmasına neden olmuştur. Göç nedeniyle halihazırda kırılğan durumda olan ve pek çok zorlukla baş etmeye çalışan sığınmacı çocuklar, pandeminin etkisiyle daha da hassas duruma gelmiş ve derin bir umutsuzluk

ve artan bir kaygı hali ile karşı karşıya kalmışlardır.

Geçim Kaynakları ve Temel İhtiyaçlar

- Her 100 aileden 71'inin pandemi ile birlikte geliri azalmış; 20'sinin ise geliri tamamen kesilmiştir. Her 100 aileden 81'i borç alıyor; 74'ü devlet, STK veya belediye yardımları ile geçiyor.
- Her 100 aileden 63'ünde günlük işlerde çalışan bireyler, 19'unda ise düzenli geliri olan bireyler bulunuyor.
- Her 100 aileden 21'i i hijyen malzemeleri alamıyor.
- Her 100 aileden 50'si çocuğuna kıyafet ve ayakkabı alamıyor.
- Her 100 aileden 96'sı çocuğuna oyuncak alamıyor.

Ailelerin sırasıyla karşılamada en çok zorlandıkları temel ihtiyaçları sırasıyla, oyuncak ve/veya hobi malzemeleri, çocuk kıyafet ve ayakkabısı, hijyen malzemeleri, gıda, kira ve faturalar ile medikal

malzemeler olmuştur. Halihazırda temel yaşamsal ihtiyaçlara erişmekte güçlük çeken ailelerin çocuklarının giyim ve oyuncak ihtiyacını karşılayamadıkları görülmüştür. Ailelerin %50'si çocuğuna kıyafet ve ayakkabı alamazken, geriye kalan %50'sinin ise çocuğunun bu temel ihtiyacını düzenli bir şekilde karşılayamadığı dikkat çekmiştir. Benzer sonuçlar oyuncak ve hobi malzemelerinde de görülmektedir. Ailelerin %96'sı hiçbir şekilde oyuncak alamazken, geriye kalanı ise oyuncuğa düzenli bir şekilde erişilememektedir.

Ailelerin, yaşamsal ihtiyaçları nedeniyle çocuklarının giyim ve oyuncak gereksinimlerini ikincil planda bırakmak durumunda kaldıkları dikkat çekmektedir. Özellikle oyuncakların ve resim malzemelerinin, enstrüman gibi hobi malzemelerinin, çocukların zihinsel, bedensel ve psikososyal gelişimlerine katkıda bulunan; bununla birlikte, çocukların hayal güçlerini geliştiren ve yeteneklerinin ortaya çıkmasını sağlayan destekleyici ve koruyucu yaşamsal unsurlar olduğu göz önüne alındığında bu durum önem teşkil etmektedir.

Sağlık

- Düzenli ilaç kullanmasını gerektiren bir hastalığı olan her 100 çocuktan 65'i pandemi döneminde düzenli olarak ilaca erişemiyor.
- COVID-19 pandemisinin başlangıcından bu yana çocuğunun doktora gitmesini gerektirecek bir sağlık problemi olan her çocuktan

45'i bu hizmetlere düzenli olarak erişemiyor.

- Her 100 aileden 48'i randevu alamadığı için sağlık hizmetlerine erişemiyor.
- Her 100 aileden 37'si dil problemi nedeniyle sağlık hizmetlerine erişemiyor.
- Her 100 aileden 37'si ulaşım sorunu nedeniyle sağlık hizmetlerine erişemiyor.
- Her 100 aileden 37'si hastane masrafları nedeniyle sağlık hizmetlerine erişemiyor.
- Her 100 aileden 36'sı COVID-19 kaynaklı hizmetlerin kesilmesi nedeniyle sağlık hizmetlerine erişemiyor.
- Her 100 aileden 21'i COVID-19 endişesi nedeniyle evden çıkmamadan dolayı sağlık hizmetlerine erişemiyor.

Psikososyal İhtiyaçlar ve Psikososyal İyilik Hali

- Her 100 çocuktan 42'si pandemi süresince sıklıkla üzüntü ve keyifsizlik yaşıyor.

Çocukların pandeminin başlangıcını takip eden bir yıl içerisinde üzüntü ve keyifsizlik duygularını sıklıkla deneyimledikleri ortaya konmuştur. Bu tür olumsuz duygulanımlar çocukların günlük rutinlerini gerçekleştirmeleri, aile içi ilişkilerini, akranlarıyla ilişkilerini de olumsuz yönde etkilemektedir.

- Pandemi süresince keyifsizlik ve üzüntü yaşayan her 100 çocuktan 30'u ailesi ve

akranlarıyla iletişim kurma konusunda isteksiz.

Keyifsizlik ve üzüntü duygularını sıklıkla ve biraz yaşadığı ifade edilen çocukların, %33'ü yaşlıları veya aile üyeleri ile iletişim kurma konusunda isteksizlik gibi problemleri bazen veya sıklıkla yaşamaktadır.

- Her 100 çocuktan 57'si pandemi sürecinde sıklıkla öfke yaşıyor. Bu durum ise çocukların itme, vurma, ısırma gibi davranışların yanı sıra yakın çevresi ile kavga etmesine veya inatlaşmasına neden oluyor.

Pandemi boyunca çocukların en sık deneyimlediği duygulardan bir diğeri ise öfke duygusudur. Öfke duygusuyla başa çıkmakta zorlanan çocuklar aile içi ve akranlarıyla iletişiminde sorunlar yaşamaktadır. Ebeveynlerin ifadelediği öfke duygusunu yaşayan çocukların %17'sinin (193) itmek, vurmak, ısırma gibi problemler yaşadığını, yine öfke duygusunu yaşayan çocukların %57'sinin kardeşleri ve akranlarıyla kavga etme ve tartışma gibi problemler yaşarken, %47'sinin anne veya babanın kurallarına uymama, karşı gelme ve inatlaşma gibi problemler yaşadığını göstermiştir.

- Tüm dünyada yaşanan pandemi kaynaklı olumsuzlukların yanı sıra ailede yaşanan ekonomik güçlükler çocuklarda kaygı, keyifsizlik ve üzüntü duygularının artmasına neden oluyor.

Pandeminin doğrudan etkileri kadar dolaylı etkilerinin de çocukların psikolojik iyi oluşlarını olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Pandeminin başlangıcıyla alınan kararlar ve önlemler birçok sığınmacı ebeveynin ekonomik zorluk yaşamasına neden olmuştur. Ev içinde temel ihtiyaçların karşılanamaması ve ailenin içinde bulunduğu zorlu ve belirsiz durum çocukların da psikolojik iyi oluşlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Hane içinde düzenli bir işi ve geliri olmadığını ifade eden ebeveynlerin %47'si çocuklarının sıklıkla ve nadiren kaygı yaşadığını ifade etmiştir. Ekonomik güçlükler, 18 yaş altı çocuklar için sosyal kısıtlama kararlarının alınmasıyla, pandemide evde eğitim gören ve günün neredeyse tamamını evde geçiren çocuklar için yapılandırılmış zaman oluşturulamamasına da yol açmıştır. Oyuncak ve hobi malzemelerini karşılamadığını ifade eden ebeveynlerin %54'ü çocuklarının keyifsizlik ve üzüntü duygusu yaşadığını ifade etmiştir.

Pandemi koşulları nedeniyle sağlık mekanizmalarında oluşan aksaklıklar ve çocukların sağlık ihtiyaçlarının yeterince ve zamanında karşılanamaması da çocukların psikososyal iyi oluşlarını olumsuz etkilemiştir. Tedaviye ve ilaca zamanında erişimin olmaması, çocukların bilişsel ve davranışsal sorunlar yaşamalarının önünü açmıştır.

- Her 100 çocuktan 55'i yeme ve iştah; 49'u ise uyku sorunları yaşıyor.

Çalışma sonuçları, düzenli olarak tedavi alması gereken çocukların %55'inin

yeme ve iştah sorunları yaşadığını; %49'unun ise uyku sorunları yaşamakta olduğunu göstermiştir. Bunun yanı sıra düzenli ilaç kullanması gereken çocukların %58'i yeme ve iştah sorunları yaşarken %47'sinin uyku sorunları, %44'ünün odaklanma ve dikkatini toplama sorunları, %36'sının ise unutkanlık ve hafıza sorunları yaşadığı görülmektedir. Sonuçlar COVID-19 pandemisinin ilk bir yılında sığınmacı çocukların psikososyal anlamda yeterli düzeyde desteğe ulaşamadıklarını ve buna bağlı olarak çocukların duygusal, bilişsel, davranışsal ve ilişkisel sorunlar yaşadığına işaret etmektedir.

Eğitim

- Okul çağında olan her 100 çocuktan 69'u pandemi döneminde uzaktan eğitime erişemiyor.

Uzaktan eğitime erişimdeki en önemli engel iletişim araçlarının yetersizliği ve eksikliğidir. Çocuklar uzaktan eğitime erişimde zorluk yaşadığı için eğitim hayatından uzaklaşma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu da çocuk yaşta erken/zorla evlilik ve çocuk işçiliği gibi çocuk koruma risklerini gündeme getirmektedir.

- Her 100 çocuktan 23'ü eğitime hiçbir şekilde devam edemiyorken her 100 sığınmacı çocuktan 44'ü pandemi nedeniyle eğitime düzensiz devam ediyor.

COVID-19 salgını sığınmacı çocukların eğitim hayatında karşılaştıkları zorlukların artmasına ve eğitim hayatından

uzaklaşmasına neden olmaktadır. Çocuklar eğitime düzensiz devam etmeleri nedeniyle okuldan ayrılma riski ile karşı karşıyadır.

- Sadece yüz yüze eğitime devam eden her 100 çocuktan 82'si iletişim araçlarına erişemiyor.

Halihazırda uzaktan eğitime erişen çocukların %90'ı telefon aracılığı ile uzaktan eğitimi takip etmektedir. Araştırma sonucunda, çocukların internet, tablet ve bilgisayar kullanarak uzaktan eğitime erişebilmek için üçüncü kişilerin desteğine ihtiyaç duydukları görülmektedir. Sığınmacı ailelerin sosyoekonomik durumları ve pandemi ile birlikte ortaya çıkan ihtiyaçları göz önüne alındığında bakım verenlerin uzaktan eğitime erişim için gerekli olan iletişim araçlarını temin etmekte güçlük çektiği görülmektedir. COVID-19 kaygısı yaşayan ve çocukları uzaktan eğitime erişemeyen aileler çocuklarının eğitime devam edebilmeleri için çocuklarının yüz yüze eğitimini desteklemektedir. Uzaktan eğitimle beraber zorunlu bir ihtiyaç haline gelen iletişim araçlarının eksikliği sosyoekonomik olarak dezavantajlı olan sığınmacı çocuklar için var olan fırsat eşitsizliğini daha da artırmaktadır.

- Pandemi sürecinde okul çağında olan her 100 çocuktan 67'si destek almak için hiçbir kuruma başvurumuyor.

Ailelerin eğitime erişim konusunda destek alabilecekleri kurumlar hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları ve COVID-19 endişesi nedeniyle

çocuklarının uzaktan eğitime erişimleri ve eğitim ihtiyaçları için herhangi bir kuruma başvuru yapmadıkları görülmektedir.

- Her 100 çocuktan 19'u uzaktan eğitime erişemediği için eğitime devam edemezken; her 100 çocuktan 15'i pandemi döneminde gelir getirici bir işte çalışması nedeniyle eğitime devam etmiyor.

Sığınmacı çocukların mevcut sorunlarına COVID-19 salgını ile birlikte uzaktan

eğitime erişim sorununun eklenmesi sığınmacı çocukların eğitimden uzaklaşarak diğer çocuk koruma risklerine karşı savunmasız hale gelmesine neden olmaktadır. Pandemi ile birlikte sığınmacı ailelerin gelir düzeylerinin azalması çocukların çalışma hayatına dahil olma durumunu beraberinde getirmekte ve okul dışı kalmanın önündeki en önemli engellerden biri olan çocuk işçilik olgusunun pandemi döneminde güncelliğini koruyan çocuk koruma endişelerinden biri olduğu görülmektedir.

6. ÖNERİLER

- Sığınmacı ailelerin temel ihtiyaçlara erişimini sağlamak ve kolaylaştırmak amacıyla verilen sosyal yardımlar ve desteklerin yanı sıra geçim kaynaklarına erişime yönelik yeni iş birliklerin oluşturulması.
- Çocukların özellikle yetersiz beslenme, sağlıklı gıdaya erişim, hobi ve oyuncak materyallerine erişim gibi sorunlarına çözümler üretmek üzere belediyeler, Tarım ve Orman İl Müdürlükleri, Sanayi ve Ticaret Odaları ve özel sektör gibi farklı kesimlerden paydaşlara erişilerek iller bazında ortaklıklar kurulması.
- Çocukların sağlık hizmetlerine erişiminin önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik mevcut politikaların geliştirilmesi, güçlendirilmesi ve olası iş birliklerinin kurulması.
- Pandemi gibi olağanüstü bir sürecin beraberinde getirdiği zorluklar ve ihtiyaçlar ışığında sığınmacı çocukların gerek eğitim hakkına erişim gerekse psikososyal iyilik hallerinin desteklenmesi amacıyla mevcut politika ve uygulamaların (ve ihtiyaç halinde mevzuatın) gözden geçirilmesi ve ilgili tüm paydaşların katılımı ile öneriler geliştirilmesi.
- Çocukların olumsuz duygu durumları ile baş etmelerini sağlamak amacıyla yaşa ve kültüre duyarlı baş etme mekanizmalarının geliştirilmesine odaklanan faaliyetlerin düzenlenmesi.
- Çocukların psikososyal iyilik halleri için başvurabilecekleri destek mekanizmaları konusunda çocuklara ve ebeveynlere yönelik bilgilendirici çalışmalar yürütülmesi.
- Pandemi sürecinin seyrine bağlı olarak belirlenecek pilot illerde düzenli saha araştırmaları yapılarak değişen koşulların ve ihtiyaçların sistematik olarak izlenmesi, değerlendirilmesi ve ilgili paydaşlara raporlanması için ek finansal kaynaklar tahsis edilmesi.
- Kültürlerarası etkileşimin devamlılığını sağlamak, sosyal uyumu desteklemek, çocukların eğitim hayatına devam edebilmelerine yönelik çalışmalar yapmak amacıyla,

COVID-19 pandemisi önlemleri kapsamında ailelerin ihtiyaç duyabileceği psikososyal destek mekanizmalarının oluşturulması, bu mekanizmalara erişimlerinin önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik iyileştirme çalışmalarının yapılması ve okullarda rehberlik servislerinin de desteğiyle ebeveynler ve çocuklar için çağrı hattı kurulması.

- Sığınmacı nüfusunun yoğun olduğu illerde okullar, Halk Eğitim Merkezleri ve diğer eğitim kurumlarındaki öğretmenleri, rehberlik servisleri ve aileler arasındaki işbirliğini güçlendirmek amacıyla çeşitli mekanizmalar geliştirilmesi, aileler için farkındalık artırıcı faaliyetler ve aktiviteler düzenlenmesi.
- Çocukların Türkçe dil becerilerinin geliştirilmesi ve okul derslerine destek sağlanması amacıyla çocukların yaşı ve gelişimlerine uygun eğitim modüllerinin farklı çevrimiçi platformlar ile sunulması.
- Çocukların çevrimiçi eğitim ortamında zorbalığa maruz kalmaları durumunda iletişime geçilmesi gereken kurum ve kuruluşlar hakkında sığınmacı ailelerin yazılı ve görsel materyaller ile bilgilendirilmesi.
- EBA TV ve diğer eğitim araçları ile ilgili içerikler haricinde ailelerin ve çocukların destek mekanizmalarına ulaşmalarının önündeki engellerin kaldırılabilmesi amacıyla kamu

spotlarının yaygınlaştırılması ve özellikle sığınmacılara yönelik bilgilendirme ve farkındalık artırma çalışmalarının yürütülmesi, bu konuda eğitim kurumları tarafından yazılı broşürlerin ve posterlerin hazırlanması, topluluk liderleri, okul idareleri, muhtarlıklar ve derneklerle işbirliği için gerekli çalışmaların yapılması.

- Uzaktan eğitime erişemeyen çocukların okulla, öğretmenleri ve akranlarıyla olan iletişimlerinin olumsuz yönde etkilenmesi nedeniyle pandemi sonrasında sığınmacı çocukların sosyal uyumunun artırılması ve akranlar arası iletişimin yeniden tesisi için sosyal uyum çalışmalarının yapılması.
- Eğitim modelinin değişmesi ve normalleşme planları dahilinde kimi dönemlerde tamamen yüze eğitime geçilmesi ile ilgili olarak çocukların okulda dikkat etmesi gereken hijyen kuralları ve diğer konular hakkında sığınmacı ailelere yönelik bilgilendirme seminerlerinin yapılması.
- Pandemi nedeniyle okulu bırakma tehlikesiyle karşı karşıya kalan çocuklar ve aileleri için ek finansal kaynaklar yaratılmasına yönelik olası ve yeni iş birliklerinin kurulması, mevcut politika ve işbirliklerinin sürdürülmesi ve güçlendirilmesi.

